

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Katedra sociální práce

Bakalářská práce

Současná rodinná politika z pohledu mladých rodin

Vypracoval: Michaela Bartušková

Vedoucí práce: Mgr. Aleš Novotný

České Budějovice 2015

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá pohledem mladých lidí na současnou rodinnou politiku. Nejprve v teoretické části práce charakterizuje pojem rodina, její dělení, funkce a kladení důrazu na její důležitost ve společnosti. Poté práce popisuje samotnou sociální politiku České republiky a popisuje její nástroje, se kterými pracuje. Následně je práce zaměřena na samotnou rodinnou politiku, kde je popsán její historický vývoj, koncepce, kterou Česká republika používá, a institucionální zajištění. Další součástí této práce je již samotný popis podpory rodin. Jedná se o nástroje přímé a nepřímé. Velká část práce se poté zaměřuje na finanční podporu rodin, která je spojena s péčí o nezaopatřené dítě. Jsou zde tedy vyjmenované dávky, které je možno takovýmito rodinám poskytovat. Nedílnou součástí práce je poté i popis služeb péče o dítě. Jedná se o jesle, mateřskou a základní školu. Poslední, čím se teoretická část práce zabývá, je možnosti rodičů, kteří se chtějí po rodičovské dovolené vrátit zpět do zaměstnání.

Praktická část je poté rozdělena do čtyř okruhů. Jedná se o finanční nástroje rodinné politiky, nepřímé nástroje rodinné politiky, podporu rodičů na trhu práce a služby péče o dítě.

V rámci výzkumného šetření byly stanoveny dva cíle. Hlavním cílem práce bylo zjistit, jak mladé rodiny, které pečují o nezaopatřené dítě, hodnotí současnou rodinnou politiku ČR. Dalším cílem bylo zjistit, jaká konkrétní opatření by z pohledu mladých rodin napomohla řešit problémy spojené s péčí o děti. Byly stanoveny dvě výzkumné otázky: 1. Považují mladé rodiny současnou rodinnou politiku za dobře nastavenou? 2. Jaká konkrétní opatření by rodiny na rodinné politice změnily?

V Praktické části byla použita metoda kvalitativního výzkumného šetření, které bylo prováděno formou dotazování na základě polostrukturovaných rozhovorů. Výběrový soubor tvořilo 10 komunikačních partnerů. Při vyhodnocování rozhovorů byla použita metoda trsů.

Z kvalitativního výzkumného šetření je zřejmé, že dotazované rodiny nejsou s nastavením rodinné politiky spokojeny. Největším problémem je podle komunikačních hlavně nastavení výše sociálních dávek, které jsou podle nich malé a

nedokáží pokrýt náklady na péči o dítě. Hlavní změnou by tedy v tomto případě mělo být zvýšení částek finanční podpory. Co se týče slev na dani, od rodin byly hodnoceny velice dobře. Pro rodiny tyto slevy znamenají hlavně jistou úsporu a tím možnost disponovat s více finančními prostředky. V případě návratu rodičů na trh práce, by nejvíce napomohla větší kontrola zaměstnavatelů, což odpověděli komunikační partneři, kteří v práci nemohou čerpat žádné výhody spojené s péčí o dítě. V poslední části bakalářské práce jsem se zabývala službami péče o dítě. Co se týče jeslí, nebyly využity ani jedním z mých komunikačních partnerů. Důvodem bylo to, že rodiče nechtějí své děti v takto nízkém věku svěřovat do péče jiných osob. Při výběru mateřské a základní školy je zajímavá hlavně vzdálenost od bydliště, což byla nejčastější odpověď.

Na základě informací získaných během zpracování bakalářské práce byl vytvořen informační materiál, který může sloužit rodinám, které nejsou dostatečně zajištěny a potřebují tedy pomoc státu. Zároveň může tato bakalářská práce sloužit jako zpětná vazba pro osoby, které se zabývají tvorbou rodinné politiky.

Klíčová slova

Nezaopatřené dítě, rodina, rodinná politika, sociální dávky, sociální politika,

Abstract

This thesis is devoted to the problem concerning the view of young people of current family policy. Firstly, the theoretical part describes the concept of the family, its divisions, functions and emphasizing its importance in society. Then, the work describes Social Policy Czech Republic itself and describes the tools with which it works. Subsequently, the work is focused on family policy itself that describes the historical development concept, which is used in the Czech Republic and after that the work is focused on institutional arrangements. Next part involves the description of the supporting families. It is divided into two sections as there are direct and indirect tools.

An expansive part of the work is then focused on the financial support of families, associated with the care of a dependent child. There are therefore listed benefits providing such families. Also a vital part of the work is the description of childcare services. They are crèches, day nurseries and primary school. The last issues the theoretical part deals with are options of parents who wish to return back to employment after maternity leave. The practical part is then divided into four divisions. Namely they are the financial instruments of family policy, the indirect instruments of family policy, the parents support in the labor market and childcare services.

The survey has revealed two goals. The more important goal was to find out how young families actually taking care of a dependent child, assess the current family policy of the Czech Republic. Another goal was to find out what specific measures would help young families looking to solve problems associated with childcare. Two research questions were established: 1. Do young families consider current family policy to be adjusted? 2. What specific measures would the family changed on family policy?

In the practical part, the qualitative method of the research was used, while the semi-structured type of an interview was used to gather data. The sample consisted of 10 partners and the method of clustering served for the data analysis.

The qualitative research clearly revealed that families are not satisfied with family policy. The most serious problem is caused mainly by the settings of social fund. They consider the sum of money to be inadequate to cover the cost of child care. The main change in this case should be to increase the amount of financial support. As far as the tax credit goes, the families have evaluated it very well. These discounts mean

certainly saving money that can be used for other essentials of child care. Furthermore, when parents come back to their employments, they consider the controlling the employers would be helpful because families interviewed responded that in their employments there are no benefits associated with childcare.

In the last part of the work I have dealt with childcare services. Regarding the crèches, there were not used by no one of respondents. It was because parents do not want leave their children with strange people at so much early age. When choosing a nursery and primary school it is mainly the distance from the residence taken for consideration as the majority of answers pointed out.

Based on data gained during the processing of this thesis, there was developed informational materials useful for families who are not sufficiently provided, and therefore need assistance from the state. At the same time, this thesis can provide people with information about the formation of family policy.

Keywords

Dependent child, family, family policy, social funds, social policy

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 10. 8. 2015

.....

Michaela Bartušková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Aleši Novotnému za cenné připomínky a rady, které mi dával po celou dobu zpracování této práce. Dále bych ráda poděkovala mým komunikačním partnerům, kteří se zúčastnili mého výzkumu.

Obsah

Úvod.....	11
1 SOUČASNÝ STAV	13
1.1 Rodina	13
1.1.1 Definice rodiny	13
1.1.2 Historie vývoje rodiny	14
1.1.3 Funkce a dělení rodiny	16
1.2 Sociální politika.....	18
1.2.1 Vymezení sociální politiky.....	18
1.2.2 Nástroje sociální politiky.....	21
1.3 Rodinná politika.....	22
1.3.1 Historický vývoj rodinné politiky	22
1.3.2 Koncepce rodinné politiky v ČR	24
1.3.3 Institucionální zajištění rodinné politiky	25
1.4 Podpora rodin	27
1.4.1 Přímá podpora rodin	27
1.4.2 Nepřímá podpora rodin.....	28
1.5 Finanční podpora rodin.....	29
1.5.1 Porodné.....	29
1.5.2 Peněžité pomoc v mateřství.....	30
1.5.3 Rodičovský příspěvek	31
1.5.4 Příspěvek na dítě.....	31
1.5.5 Příspěvek na péči.....	32
1.5.6 Příspěvek na bydlení.....	34
1.6 Dávky v hmotné nouzi	35
1.6.1 Příspěvek na živobytí	35
1.6.2 Doplatek na bydlení.....	36
1.6.3 Mimořádná okamžitá pomoc	37

1.7	Dovolené a služby pro péči o dítě	38
1.7.1	Mateřská dovolená.....	38
1.7.2	Rodičovská dovolená.....	38
1.7.3	Jesle	38
1.7.4	Mateřská škola.....	39
1.7.5	Základní škola	40
1.8	Podpora rodičů na trhu práce	40
1.8.1	Návrat do zaměstnání	40
1.8.2	Flexibilní formy zaměstnávání	40
2	CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	42
3	METODIKA VÝZKUMU	43
4	VÝSLEDKY.....	45
5	DISKUZE.....	58
6	ZÁVĚR.....	63
7	SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	66
8	PŘÍLOHY	72

Seznam použitých zkratk

ADHD – hyperaktivita

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

DPP – dohoda o provedení práce

Kč – koruna česká

Kčs – československá koruna

KP – komunikační partner

MD – mateřská dovolená

Mld. – miliarda

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠ – mateřská škola

PPM – peněžitá pomoc v mateřství

RD – rodičovská dovolená

ZD – zemědělské družstvo

ZŠ – základní škola

Úvod

Základní stavební jednotkou každé společnosti je rodina. Rodina je tu již od pravěku a po dobu své existence prošla jako taková velkými proměnami. I přes všechny změny je ale stále považována na nejdůležitější a pro každého jedince by měla plnit mnoho funkcí, díky kterým zajišťuje každému svému členovi rozvoj, a tím i vývoj celé společnosti. Na základě toho, jak je rodina důležitá, by měla být chráněna státem a to zejména díky finanční a hmotné podpoře nebo úlevách na daních. Výchova dítěte je totiž vždy spojena s velkými náklady, na které někteří z nás nemají dostatek finančních prostředků. Právě v takové chvíli by měl roli živitele zaujmout stát a zajistit tak zdravý vývoj vychovávaného dítěte. Tato sociální podpora je zakotvena i v Evropské sociální chartě, kde je přímo určena jako nezadatelné právo každé rodiny.

Chápání důležitosti rodiny, jakožto nedílné součásti, je různé v každém státě. Je proto důležité, aby byla její ochrana zajišťována pomocí sociální politiky. Úroveň a rozvoj sociální politiky zároveň ukazuje na vyspělosti dané země. Sociální politika zajišťuje ochranu prostřednictvím svých nástrojů, které by měly reagovat na aktuální situaci v zemi a potřeby jednotlivých rodin.

Nedílnou součástí sociální politiky je politika rodinná. Rodinná politika je jednou z hlavních politik a to zejména díky tomu, že pojem rodina by se měl týkat každého z nás. Každý jedinec totiž z nějaké rodiny pochází a každý by také měl uvažovat nad tím, že si jednou založí svou vlastní rodinu. Problematikou, kterou se rodinná politika v dnešní době zabývá, je hlavně vysoký počet neúplných rodin a také fakt, že populace naší země stárne a lidé upřednostňují děti nemít vůbec nebo v pozdějším věku, ve kterém si přejí mít dítě pouze jedno, maximálně dvě. Důvodem jsou vysoké náklady, které jsou potřeba do dítěte investovat a volba kariéry před péčí o dítě. Rodinná politika musí mít proto stanovené určité koncepce a instituce, které právě péči o dítě podporují a zajišťují.

V další kapitole je bakalářská práce zaměřena přímo na podporu, kterou rodinná politika pro rodiny zajišťuje. Jedná se podporu přímou a nepřímou. Tato podpora probíhá pomocí sociálních dávek a úlev na daních z příjmu fyzických osob, které

napomáhají tomu, aby v rodině zůstávalo více finančních prostředků a rodiny se stávaly samostatnějšími.

Obsahem páté kapitoly je výčet dávek sociální podpory pro rodiny, jejich výše a podmínky, které musí být splněny pro jejich získání. Mezi dávky sociální podpory patří příspěvek na dítě, rodičovský příspěvek, porodné, příspěvek na bydlení, peněžité pomoci v mateřství a peněžité pomoci v rodičovství.

V šesté kapitole je práce zaměřena na dávky v hmotné nouzi. Jedná se o dávky testované a závisí tedy na příjmu žadatele o dávku. Tyto dávky jsou rozhodné v životních situacích, které nedokáže rodina řešit sama, ani za pomoci svých známých. Jedná se zejména o sociální události, které by mohly pro rodinu představovat zánik její existence nebo neuspokojení jejích potřeb. Patří sem tři dávky. Jedná se o příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

V neposlední řadě se práce zabývá službami, které pečují o dítě mimo rodinné zázemí. Tyto služby jsou zajištěny institucemi škol a jeslí, které se o dítě starají při nemožnosti rodiče o něj pečovat, například z důvodu vykonávání zaměstnání. Zároveň dítěti vštěpují nové dovednosti a vědomosti. Dítě se navíc setkává se svými vrstevníky, což ho učí komunikovat a poznávat realitu. Pro nejmenší děti toto zajišťují jesle, od tří let věku je tu pro děti mateřská škola a pro děti od sedmi let zajišťuje tuto funkci škola základní. Jedná se o instituce, které by se měly stát součástí běžného života dítěte.

Důležitým tématem je také podpora rodin na trhu práce. V práci je popsáno, jakým způsobem je možné, aby se rodič začlenil zpět do pracovního provozu s odkazem na jeho práva. Na pracovním trhu jsou totiž ještě stále více upřednostňováni bezdětní před rodiči. Část kapitoly je také věnována flexibilním formám zaměstnávání, které pomáhají rodičům skloubit péči o dítě a výdělečnou činnost.

V praktické části bakalářské práce jsem se zaměřila právě na mladé rodiny s malými nezaopatřenými dětmi. Praktická část je sepsána na základě polostrukturovaných rozhovorů, ze kterých bylo zjištěno rodinné zázemí komunikačních partnerů, dávky, které pobírají a v jaké výši, samotné začleňování na trh práce a instituce, které jim s péčí o dítě pomáhají.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Rodina

1.1.1 Definice rodiny

Rodina je základní stavební jednotkou celého lidského společenství a ve většině států je předmětem zvláštní podpory a péče (Krebs, 2005). V rodinném systému se pohybujeme celý život nebo bychom alespoň měli. Lidé z rodiny jsou první, kteří mají vliv na narozené dítě. Jsou to první osoby, které mu napomáhají uspokojovat jeho potřeby, ale i tyto potřeby omezovat. Jedinec, který by hned po porodu neskončil v péči rodiny, by nebyl schopen se sám o sebe postarat a zemřel by. Člověk je, na rozdíl od zvířat, závislý na rodině a jejím prostředí mnoho let. V sociologickém slovníku je pojem rodina definován jako: *„forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti. Další znaky toho, co je rodina, jsou sociokulturně podmíněny. Patří k nim společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzné linii, společná produkce a konzumování statků“* (Jandourek, 2001).

Rodinu chápeme jako společenství osob, které mají stejnou historii, prožívají stejnou současnost a počítá se i s jejich společnou budoucností. V tomto základním společenství se děti od narození učí dovednostem a umům, které budou potřebovat v budoucím životě. *„Přes všechny problémy a peripetie, kterými si rodina ve svém historickém vývoji prošla, zůstává i na počátku nového století nepostradatelnou a těžko nahraditelnou institucí i pro dospělého člověka, natož pro dítě. Je nezastupitelná při předávání hodnot z generace na generaci, funguje jako nejvýznamnější socializační činitel. Stojí na počátku rozvoje osobnosti a má možnost ho v rozhodující fázi ovlivňovat“* (Kraus, 2008). Jen díky tomu, jak je dnes rodina pozitivně brána, je ze strany státu, ale i ze strany občanů, velmi podporována.

V dnešní době prochází rodina, oproti dřívějším dobám, velkými změnami. Manželský svazek už není tradicí, která by mezi mužem a ženou byla populární. Lidé se nesezdávají, výchovu dítěte odkládají až do vyššího věku a vícegenerační soužití už můžeme vidět málo kdy. Výsledkem toho je, že se stále více dětí rodí mimo legitimní

manželský svazek a jejich rodiče jsou již staršího věku. I za takovýchto podmínek ale může vzniknout funkční rodina, která vykazuje všechny znaky rodiny (Kraus, 2008).

1.1.2 Historie vývoje rodiny

System rodiny, tak jak ho známe dnes, není pro člověka vůbec ničím zvláštním ani novým a již od počátku to byl způsob reprodukce a péče. Každý žijící druh na zemi má své specifické a přesně definované způsoby o potomstvo, přesně určených do rolí samečků a samic (Možný, 2002).

Člověk, tak jak je dnes známý, se objevuje už v pravěku a to v mladší době kamenné. Díky archeologickým nálezům víme, že v té době se člověk živil hlavně sběrem a lovem zvěře. V této době byla společnost dělena do klanů, které se vyznačovaly stejným náboženským vyznáním, obýváním stejného území, stejnými společenskými vazbami a přísnými pravidly, které bylo potřeba dodržovat. Celý klan byl pod záštitou rady starších, která na celý průběh klanu dohlížela. Nejmenší jednotkou společenství, stejně jako dnes, byla rodina, i když nebylo známo, zda předpokládaný otec dítěte je jeho skutečným otcem. V pravěku byly rodiny velmi silně patriarchální a žili ve vícegeneračním uskupení. Pravěké rodiny se vyznačují nízkou porodností, z důvodu častého stěhování za obživou. Při stěhování nesla veškerý majetek rodiny žena a muž šel vpředu a kontroloval, zda nehrozí rodině nebezpečí. Žena by tedy nestíhala kontrolovat mnoho dětí. Situace se mění až s takzvanou neolitickou revolucí, kdy se omezuje stěhování, a rodiny zůstávají na jednom místě a začínají pěstovat rostliny a chovat zvěř. S prodlužující se dobou na jednom území roste i porodnost (Matoušek, 2003).

Rodina ve starověkém Řecku se nevztahovala ani tak k pokrevnímu příbuzenstvu a rodovým liniím, ale spíše k majetku. Majetek byl v této době nazýván slovem „oikos“, což byl součet půdy, domu a otroků. Pravěké klany byly vyměněny za rody, které nesly název od dávného předka. Rodiny jsou stále silně patriarchální. Mezi muže a ženu sem vstupují konkubíny, což byly ženy otrokyně a milenky (Bártlová, Matulay, 2009). Muži a ženy společně nemohly jít, ženy nemohly ani bez doprovodu

mužů ven. Z důvodu velké víry lidí v nepříznivé síly, byly téměř všemi rodinnými obřady, jako je například svatba a narození dítěte, provázeny rituály. Muži byli nuceni ke sňatkům, jinak jimi celá společnost opovrhovala. Ženy mají ve starověkém Řecku omezené možnosti a jsou spíše podřízenými svých mužů (Matoušek, 2003).

Ve starověkém Římě se objevil první důkaz toho, jak byla rodina považována za důležitou. Římané totiž založili první právní kodex, známý jako Dvanáct desek, v němž prohlašují, že je rodina základní jednotkou společnosti. Poprvé v historii se mění ve společnosti postavení žen. Ženy se mohou vzdělávat a některé mají i zaměstnání. Vznikají i zákony na ochranu rodiny s dětmi a zákazy cizoložství (Matoušek, 2003).

Středověk byl znakem hierarchicky rozdělené společnosti. Člověk mohl být buď člen šlechty, která mohla naprosto všechno, nebo poddaným, který mohl naopak jen to, co mu šlechta dovolila. Hlavou rodiny zde byl nejstarší muž, kterému tedy automaticky připadal veškerý rodinný majetek (Bártlová, Matulay, 2009).

V novověku dostává rodina úplně jiný rozměr díky myslitelům, kteří útočí na státní moc. Mají totiž pocit, že rodina není nijak doceňována a vrchnost o ni nemá vůbec žádný zájem. I ženy se poprvé v novověku ozvaly a začaly bojovat za svá práva v mnoha feministických hnutích a patriarchát se začíná rozpadat. Počátkem industrializace a tím i budováním fabrik a továren, se lidé stěhují do měst a jsou zaměstnáváni celé rodiny, což dělá živitele rodiny i z ženy. Lidé se stávají svobodnějšími a již nepřipadají žádnému panovnickému rodu. (Matoušek, 2003) Život ve velkoměstě znamená konec pro vesnická společenstva. Díky množícím se majetku se lidé berou spíše z rozumu než z lásky, aby maximalizovali svoje bohatství a zplodily potomka, který by ho poté zdědil (Bártlová, Matulay, 2009).

Na přelomu modernity a postmodernity vzniká mnoho nových jevů. Tím, že se jedinec narodí do nějaké rodiny, automaticky přebírá konkrétní status. Rodiče se snaží zajistit dětem co největší možný materiální luxus a hlavně kvalitní vzdělání. Lidé si berou protějšek na základě vlastností, které chtějí pro své děti. Například když chci mít inteligentní dítě, vezmu si inteligentního jedince. Mění se i možnost volby výběru partnera. Lidé si vybírají partnera podle svého uvážení a není jim již přidělen. Vzniká i výběr mezi civilním a křesťanským uzavřením svazku. Navíc svazky jsou lehce

zrušitelné, čímž vzniká stále narůstající rozvodovost. Dítě se stává stále více ochraňovaným členem rodiny s mnoha právy (Bártlová, Matulay, 2009).

1.1.3 Funkce a dělení rodiny

Nároky na rodinu se s měnící dobou stále zvyšují. Na rodiny je kladen velký nátlak a jejich kvalita je stále více kontrolována. I tak je ale neustále rodina považována za útočiště před venkovním světem (Kraus, 2008). Rodina v dnešní době přestává plnit některé funkce, které byli dříve samozřejmostí. Členové rodiny se stravují mimo rodinné zázemí, děti tráví svůj volný čas ve školských institucích a probíhá zde i výchova a učení dovednostem a znalostem (Čáp, 1993).

Některé funkce ale rodinám nelze odepřít. Jozef Výrost uvádí čtyři základní funkce rodiny:

1. funkce reprodukční
  2. funkce materiální
  3. funkce výchovná
  4. funkce emocionální
- (Výrost, 1998).

Funkci reprodukční nebo biologickou chápeme tak, že manželství je místo pro společensky uznávaný pohlavní styk. Touto funkcí tedy partneři mění počet členů rodiny a domácnosti a určují, jak velká rodina bude (Výrost, 1998). Současným trendem ve vyspělých zemích je ale co nejmenší počet dětí v domácnosti. Rodiny zůstávají u jednoho dítěte, nebo dokonce děti úplně odmítají. Prioritou dnešních mladých lidí je totiž kariérní růst. Počet dětí v rodinách tedy neustále klesá a není divu, že populace stále stárne (Kraus, 2008).

Další funkcí, kterou by měla kvalitní rodina vykonávat, je tedy funkce materiální nebo také ekonomická. Touto funkcí je míněno zaopatření rodiny hlavně z finančního hlediska (Výrost, 1998). Rodina je důležitou součástí ekonomické sféry. Členové přispívají jak do výrobní i nevýrobní sféry v rámci svého zaměstnání a zároveň jsou sami spotřebiteli výrobků a služeb. Za předpokladu, že rodina neplní dobře svou

materiální funkci, je vystavena hrozbě nedostatku finančních prostředků. Za příčinu to může mít hlavně nezaměstnanost členů rodiny (Kraus, 2008).

Výchovná funkce je v rodině velice důležitá. Totiž kdo jiný, než rodiče, by měl své dítě vychovat. Dítě by mělo mít v ideálním případě k rodiči důvěru. Od rodičů kopíruje způsoby chování jak k sobě, k členům rodiny ale i k okolnímu světu. Nejen kopírováním chování je ale dítě vychovááno. V rodině by měl fungovat systém odměn a trestů, které dítěti ukáže, co je přijatelné a co nikoliv (Kraus, 2008).

Poslední funkcí rodiny je funkce emocionální. Ani tato funkce je ale v rodinném prostředí nezastupitelnou součástí. Žádná uměle vytvořená instituce nedokáže člověku dát takový pocit bezpečí, lásky a porozumění (Sobotková, 2007). Z důvodu zvýšení rozvodovosti a zaneprázdněnosti členů rodiny ale není tato funkce správně vykonávána. Při absenci emocionální funkce vzniká u členů takovéto rodiny deprivace (Kraus, 2008).

Podle funkčnosti rodiny ji dělíme do tří skupin.

- rodina funkční
- rodina dysfunkční
- rodina afunkční

Řekneme-li, že je rodina funkční, znamená to, že plní všechny své funkce přiměřeně. Jestliže je rodina dysfunkční, plní pouze část funkcí potřebných ke správnému chodu rodiny a tím spojenou výchovou dětí. Poslední skupinou je rodina afunkční. V takovéto rodině nefunguje žádná základní funkce, rodina je vnitřně rozkládána a je zde velmi narušován správný vývoj dítěte (Kraus, 2008).

Rodina se může dělit více způsoby. Jan Čáp dělí rodinu na **velkou**, neboli vícegenerační nebo rozšířenou a **malou**, neboli nukleární nebo jadernou. Velká rodina je historicky starší. Rodiny v tomto typu seskupení žily nejen spolu s prarodiči, ale třeba i s tetami a strýci. S takto rozšířenou rodinou jsme se mohli setkat u nás ještě na konci 20. století a převážně na venkově. Velká rodina má oproti malé mnoho výhod. V rodině se vyskytuje více finančních prostředků a mění se tedy i kvalita bydlení a života, za předpokladu, že jsou tedy všichni, co mohou, ekonomicky aktivní. Péče o děti je rozdělena mezi více osob a tím je péče efektivnější a kvalitnější. Dítě si navíc upevní více společenských norem a dovedností. Je zde zajištěno více pomoci, lásky, ochrany,

porozumění a ukotvení emočních vztahů. Navíc je celá rodina pohromadě a je zde tedy prostor k předávání zkušeností mladším generacím (Čáp, 1993).

Oproti tomu s malou rodinou se můžeme setkat již od začátku 20. století a je to trend, který pokračuje dodnes. Členy rodiny jsou pouze rodiče a děti. Velké rodiny byly silně patriarchální, což vedlo přílišné přísnosti, oproti tomu malé rodiny mají snahu být zakládány na rovnoprávnosti mezi partnery (Čáp, 1993). Hlavními znaky dnešní rodiny je izolovanost nejen od jednotlivých generací, sousedů ale nejlépe od celé společnosti. Rodina se také zmenšuje. Nejen tím, že každá generace žije na jiném místě, ale i tím, že se partneři snaží mít co nejméně dětí, v některých případech chtějí zůstat bezdětní. Dalším důležitým znakem je dezintegrace. Rodina tráví stále čím dál tím méně času spolu. Ubývá chvil, kdy je celá rodina pohromadě, a proto nezbývá čas na rozhovory a svěřování svých zážitků a přání. Zaneprázdněnost dnešních rodičů jejich pracovními aktivitami vede ke kompenzaci času stráveného mimo domov. Nejčastěji jde o materiální dary (Kraus, 2008).

Oba modely rodin mají své výhody i nevýhody. Ve velké rodině chybí soukromí a jedna generace se snaží zasahovat do života generace druhé. Tak pak vznikají konflikty. V takto velké rodině je ale dítěti poskytnuto velké množství modelů chování a jednání a dítě se může samo rozhodnout, jaké si osvojí. Dnešní rodiny se snaží chovat spíše demokraticky, což vede k vyslechnutí názorů všech členů rodiny. Každý by měl žít v takovém rodinném seskupení, které mu samo vyhovuje (Čáp, 1993).

Blahoslav Kraus dělí dále rodinu na **orientační**, což je rodina, ve které jedinec žil a ze které tedy pochází. Oproti tomu je rodina **prokreační**, což je rodina, kterou jedinec později sám založí. Ta bude poté opět rodinou orientační, pro jeho potomka (Kraus, 2008).

1.2 Sociální politika

1.2.1 Vymezení sociální politiky

Pojem sociální politika se u nás začal využívat až na přelomu 19. a 20. století a dodnes není přesně definován. Slovo sociální pochází z latiny a dalo by se přeložit jako

společenský, ve smyslu společnost, později se jeho význam vykládal spíše jako slabý, závislý nebo vykořisťovaný. Slovo politika je naopak řeckého původu. Všichni lidé tomuto výrazu rozumí, avšak definuje se různě. Nejčastěji se vykládá jako udržení nebo změna určitého systému. Sociální politika je mnoha autory v odborných literaturách synonymem ke slovům zájem, cílevědomost, úsilí, udržení nebo změna (Tomeš, 2010).

Vojtěch Krebs ve své knize píše obecnou teorii tohoto pojmu. Tvrdí, že: *„Sociální politika je politikou, která se primárně orientuje k člověku, k rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života“* (Krebs, 2005).

Sociální politika většinou směřuje k pomoci a podpoře přesně definovaných jedinců, kteří jsou označováni jako objekty sociální politiky. Pomoc probíhá pomocí podpory osobnostního rozvoje a uspokojování potřeb, za použití nástrojů sociální politiky (Tomeš, 2010).

Na rozvoji a udržitelnosti sociální politiky se podílí mnoho **subjektů**, které můžeme dělit na státní a nestátní. Tyto subjekty politiku realizují a zároveň za ni nesou plnou zodpovědnost. Hlavním subjektem, který má největší vliv na sociální politiku a do značné míry i určuje její obsah, je stát. Stát zejména prostřednictvím parlamentu, který na základě zvoleného orgánu, odpovídá za plnění politiky v daném čase. Dalšími subjekty jsou zaměstnavatelé, kteří mají za povinnost dodržovat státní opatření, zaměstnanecké odborové orgány prostřednictvím svazů a odborů, obce, církve, občanské iniciativy a dobročinné organizace. V neposlední řadě to jsou i občané, rodiny a domácnosti (Arnoldová, 2007).

Objekty sociální politiky jsou tedy osoby, které potřebují její pomoc. Mezi objekty sociální politiky patří všichni občané dané země, jak ve formě jednotlivců nebo skupin, ke kterým opatření směřují. Základem sociální politiky je tedy jedinec se svými unikátními vlastnostmi a individualitou. Objekty mohou být řazeny ještě do jiných kategorií a to podle pohlaví, věku, příjmů, ekonomické aktivity a tak dále (Arnoldová, 2007).

Sociální politika vede k změně negativní sociální reality na základě předem určených principů. Mezi základní a nejvýznamnější principy patří:

- princip sociální spravedlnosti
- princip sociální solidarity
- princip subsidiarity
- princip participace

(Francová, Novotný, 2008).

Sociální spravedlnost je chápána jako pravidla, na jejichž základě jsou bohatství, životní příležitosti a předpoklady rozdělovány mezi jednotlivce a sociální skupiny. „*Sociální solidarita (vzájemná podpora, sounáležitost) souvisí především s utvářením a rozdělováním životních podmínek a prostředků jedinců a sociálních skupin (zejména rodin) v zájmu naplňování ideje sociální spravedlnosti*“ (Francová, Novotný, 2008). Sociální solidarita znamená pomoc a poskytování pomoci s ohledem na jedinečné vlastnosti jedince včetně jeho schopností a možností. A nakonec princip sociální participace, který lze vysvětlit jako změna člověka jako objektu sociální politiky, k člověku odpovědnému a plnoprávnému, který vidí ve všem příležitost (Francová, Novotný, 2008).

Sociální politika rozhoduje o jí svěřeném území, tedy státu, cílevědomě, nikoliv náhodně. Sama dle svých předem určených nástrojů chce dojít k určitým cílům, předem daným opatřením, které mají chránit společnost. Cíle sociální politiky můžeme rozdělit ještě na čtyři okruhy, podle kterých jsou cíle vytvářeny. Jedná se o:

- stupně závaznosti
- okruhy osob, na které působí
- dobou, po kterou působí
- formou, jakou jsou vyhlášeny

(Tomeš, 2001).

Cíle lze tedy vyjádřit jako chtěné přetváření budoucnosti, které je charakteristické třemi vymezeními:

- 1) znalost společenského vývoje a rozvoje a cíle utvářet s možností vybočení z těchto předpokladů
- 2) předpoklad určitých změn ve společnosti, které by mohly přinést změny v sociální politice

- 3) cíle by měly být v určité míře konkretizovány z hlediska času, nákladovosti, okruhu osob atd.

(Krebs, 2005).

1.2.2 Nástroje sociální politiky

Nástroje sociální politiky jsou prostředky, kterými přímo nebo nepřímo působíme na objekty a subjekty sociální politiky. Nástroje sociální politiky se liší podle charakteru, okruhu osob, kterým jsou určeny a hlavně podle cíle, kterého se má dosáhnout. Nástroji se realizuje pomoc potřebným. Můžeme je dělit na čtyři základní, bez kterých by sociální politika nemohla fungovat (Krebs, 2005).

- 1) **Právní normy** – sem patří hlavně Ústava České republiky, Listina lidských práv a svobod, zákony, nařízení vlády ČR, vyhlášky ministerstva, vyhlášky orgánů samosprávy a kolektivní smlouvy,
- 2) **Ekonomické nástroje** – těmito nástroji ovlivňujeme přerozdělování zdrojů tak, aby bylo dosaženo předem stanovených cílů. Zdroje máme finanční, lidské a věcné. Mezi ekonomické nástroje patří čtyři:
  - a) **fiskální nástroje** – formou transferových plateb ekonomicky potřebnému obyvatelstvu (studenti, invalidé, starobní důchodci a další)
  - b) **úvěrové nástroje** – poskytování zvýhodněných půjček obyvatelstvu na pokrytí sociálních událostí
  - c) **nástroje cenové politiky** – udávání maximálních cen určitého zboží a služeb pro určité skupiny obyvatelstva
  - d) **cenová politika ve formě dekomodifikace vybraných statků a služeb**
- 3) **Sociální dokumenty** – sociálními dokumenty rozumíme plány a projekty sociální politiky, kterými stanovuje své cíle
- 4) **Nátlakové akce** – užívají se k prosazení cílů některých skupin obyvatelstva prostřednictvím stávek a petic (Krebs, 2005).

K fungování sociální politiky je potřeba, aby pracovala alespoň se dvěma základními nástroji, kterými je sociální doktrína a programem, který prosazuje záměry doktríny a

hledá dlouhodobé cíle, kroky a cesty, kterými by se celá sociální politika měla vydat (Krebs, 2005).

1.3 Rodinná politika

Rodinná politika není doposud stanovena žádnou definicí, pouze souborem opatření a nařízení, které mají za úkol ji chránit. Rodinná politika je chápána jako součást sociální politiky, která má podporovat rodiny s dětmi (Duková, Duka, Kohoutová, 2013).

Mezinárodní asociace sociálního zabezpečení chápe rodinnou politiku jako soubor praktických opatření, které jsou na ni zaměřeny (Sirovátka, 2000).

Rodinnou politiku můžeme chápat čtyřmi různými způsoby:

- 1) Liberální pojetí – rodina má fungovat sama bez zásahů státu
- 2) Konzervativní pojetí – otec je živitel a matka pečuje o děti, rodina je stabilní místo pro výchovu dětí a zaslouží si podporu ze strany státu
- 3) Kolektivistické pojetí - základem je jedinec, který by neměl být povinen starat se o rodinu a měl by se pevně zapojit do pracovního chodu a pečovat sám o sebe, společnost se snaží o vyvlastnění každého jedince
- 4) Feministické pojetí – rovnoměrné a spravedlivé dělení pracovních povinností v rodině

(Krebs, 2010, Duková, Duka, Kohoutová 2013).

1.3.1 Historický vývoj rodinné politiky

Rodinná politika nebyla vždy na našem území považována za samozřejmost. První zmínka pochází z 18. století a je za ni považována chudinská péče. V chudinské péči byl poprvé projeven zájem o pomoc rodinám. Chudinská péče nebyla výhradně v rukou státu, ale spíše pod záštitou církve a charity. Stát měl funkci spíše kontrolní. Péče byla poskytována především prostřednictvím rozdávaní jídla, oblečení a obuvi. Vznikaly i dětské domovy, ústavy a poradny pro matky (Poláková, Průša, 1993).

O uceleném konceptu rodinné politiky lze hovořit až zhruba na konci období První republiky. Do té doby byly děti brány jako soukromý majetek rodičů, do kterého neměl stát právo zasahovat (Kučera, 1968). Základní podporu v tomto období dostávaly pouze matky a to bezplatnou podporu při porodu a dále příspěvky na dítě, ale pouze po dobu 4 týdnů po porodu. Tyto dávky nebyly dostačující, ale jedná se o jednu z prvních finančních podpor matek (Poláková, Průša, 1993). Přídavky na dítě byly poskytovány pouze státním zaměstnancům a to pouze na první dvě děti. Je zde tedy vidět dělení lidí do tříd, kdy dělnická neměla na podporu státu vůbec žádný nárok (Kučera, 1994). Během 2. světové války přestala podpora úplně fungovat a proto se po skončení války muselo začít úplně od znova. Vydávaly se dokumenty pro rozvoj rodinné politiky. Jedním z hlavních dokumentů byl Košický vládní program, který se zavazoval k péči o mladé rodiny (Bartošová, 1979). Vnikaly také zákony na podporu rodin. V roce 1947 vznikla dávka, která byla určena rodině v případě nemoci matky, která trvala déle než 15 dní. Podmínkou pro získání dávky bylo, aby matka před nemocí pečovala alespoň o jedno nezaopatřené dítě (Bartošová, 1979). Dále v roce 1948 vnikl zákon na podporu narozeného dítěte, jehož částka činila 2.500 Kčs, které dostala matka po porodu (Zákon č. 99/1948 Sb.).

Významným mezníkem se staly 50. léta 20. století, kdy náhle vzrostla zaměstnanost žen a tím se zlepšila finanční situace rodin. Ženy navíc začaly o těhotenství přemýšlet jinak než doposud. Mateřství nebo více dětí v rodině by je mohlo připravit o práci a to by opět zhoršilo jejich finanční situaci. V této souvislosti vznikl také zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství (Kučera, 1968). Do konce 50. let 20. století byly všechny dávky známé pod pojmem rodinné přídavky, které byly na konci 50. let přejmenovány na přídavky na dítě a začaly se posuzovat podle příjmů žadatele (Kučera, 1994). 60. léta 20. století byla ve znamení přestavby bytů a finanční podporou vybavení domácností. Začalo se podporovat regulování nájemného, které se odvíjelo slevami za bydlení podle počtu dětí v rodině (Bartošová, 1979, Kučera, 1968). 70. léta 20. století jsou charakteristická velkou podporou rodin, který byl odstartován sociálním programem. Hlavní příčinou této podpory bylo uklidnění rodin po roce 1968, kdy bylo obyvatelstvo okupováno vojsky na základě Varšavské smlouvy (Kučera 2001).

Sociální dávky se zvyšovaly a průměrně na jedno nezaopatřené dítě bylo měsíčně vydáno 350 Kčs. Sociální dávky se od roku 1970 do roku 1979 zvedly z 10 mld. Kčs. na 17 mld. Kčs (Šolcová, 1981).

Po roce 1989 se rodinná politika velmi změnila. Hlavním cílem bylo podpořit rodiny, aby se o sebe staraly samy a podpořit pouze rodiny, které na to vlastními prostředky nedosáhnou (Kocourková, 2006). Díky změně vlády v roce 1998 se začalo diskutovat o potřebnosti rozvinuté rodinné politiky ve státě a od roku 1999 začaly pravidelné sjezdy, které měly toto odvětví podporovat a rozvíjet. Hlavním úkolem těchto sjezdů bylo získání zkušeností od sousedního Rakouska a Německa, které byly v tomto směru rozvinutější. Jako poradní orgán vlády Miloše Zemana byl zřízen Republikový výbor pro děti, mládež a rodinu, jehož cílem bylo institucionální zajištění. Tento výbor byl ukončen 19. prosince 2001 z důvodu plánování samostatného pracoviště MPSV, které se mělo na tuto problematiku zaměřit (Národní zpráva o rodině, 2004, Kocourková, 2006). S nástupem nové vlády v roce 2002 byla rodinná politika aktuálním tématem a byl zřízen nový odbor rodinné politiky v rámci MPSV, který se dělil na oddělení sociálně-právní ochrany dětí a odbor rodinné politiky, jehož úkolem bylo vytvořit ucelený koncept rodinné politiky (Kocourková, 2006).

1.3.2 Koncepce rodinné politiky v ČR

Národní koncepce rodinné politiky byla vypracována Ministerstvem práce a sociálních věcí a vychází z Národní zprávy o rodině, která byla schválena 15. září 2004. Národní koncepce byla schválena v říjnu roku 2005 Vládou České republiky. Jedná se o tzv. „živý dokument“, který bude každý rok přehodnocován a měněn podle aktuálních potřeb rodin (Česko, Tisková zpráva MPSV).

Národní koncepce rodinné politiky se skládá ze tří částí:

- 1) Obecná – vyjadřuje základní orientaci dokumentu
- 2) Speciální – obsahuje soubor orientací, inspirací a doporučení
- 3) Realizační – udává konkrétní cíle dělené do časových horizontů

V obecné části Národní koncepce je uvedeno, že vzniká na základě přesvědčení, že péče o děti není pouze věcí soukromou každého rodiče, ale prvkem kvalitního rozvoje naší společnosti. Je důležité, aby společnost začala stavět rodinu do popředí a aby se stala veřejným zájmem. Pozitivní změnou má být vytvoření příznivých ekonomických podmínek rodinám a prohloubení názoru, že ne každá rodina je schopna se o sebe postarat a je potřeba, aby byla plně podporována (Národní koncepce rodinné politiky, 2005).

Národní koncepce je hlavně zaměřena na mladé a začínající rodiny a chybí zde podpora stárnoucích rodin na sklonku života (Nešporová, 2006). Základním cílem rodinné politiky je dle Národní koncepce podpora společenského klimatu a rodinných podmínek a zároveň umožnit lidem plnit si své vlastní rodičovské a partnerské plány a strategie (Národní koncepce rodinné politiky, 2005).

Národní koncepce udává devět základních zásad, bez kterých nemůže být realizována. Mezi tyto zásady patří fakt, že potřeby rodiny se s vývojem společnosti mění a proto je nutné se jim podřizovat a měnit na základě nich i poskytovanou pomoc. Další důležitou zásadou je, že rodinná politika musí být sladována s dalšími politikami státu, aby byly podporovány pozitivní efekty a potlačovány ty negativní (Národní koncepce rodinné politiky, 2005).

Národní Koncept rodinné politiky vznikl jako základ pro dále se rozvíjející koncepce. Nemůže proto obsahovat všechny aspekty naprosto dokonale (Kuchařová, 2009).

1.3.3 Institucionální zajištění rodinné politiky

Institucionální zajištění rodinné politiky spadá pod Ministerstvo práce a sociálních věcí, které za tímto účelem vytvořilo oddělení rodinné politiky a odbor sociální práce. Odbor sociální práce se dále dělí na oddělení sociálně-právní ochrany dětí a oddělení rodinné politiky. Oddělení rodinné politiky má za úkol zpracovávat koncepce, které spolupracují s ostatními resorty a sleduje legislativní i nelegislativní

opatření, která mají vliv na život rodin na našem území (Národní zpráva o rodině, 2004).

Problematika rodin spadá ale i k ostatním orgánům státní správy, kterými jsou resorty:

- Zdravotnictví – samostatné oddělení pro matku a dítě
- Školství, mládeže a tělovýchovy
- Místního rozvoje
- Vnitra
- Spravedlnosti

(Národní zpráva o rodině, 2004).

V řadě evropských zemích vznikají už několik let samostatná ministerstva, která jsou zaměřena pouze na rodinu. Výhodou je hlavně povědomí o důležité roli rodiny ve státě a o snaze jí bezprostředně pomoci. Dle Národní zprávy o rodině je v současné době institucionální zajištění rodinné politiky velmi neuspokojivé a neodráží v sobě pozornost, která by jí měla být věnována. Nejdůležitějším nástrojem je nyní hlavně finanční podpora, která zároveň tlumí nástroje další (Národní zpráva o rodině, 2004).

Mezi aktéry rodinné politiky by měli patřit:

- a) orgány státní správy
- b) orgány samosprávy
- c) občanský a komerční sektor
- d) odborníci
- e) vzdělávací sektor
- f) média
- g) široká občanská veřejnost

Rodinná politika by se měla pohybovat ve třech úrovních a to ústřední úrovni, regionální a místní. V České republice máme rodinnou politiku pouze na úrovni ústřední, což znamená, že je zřizována pomocí Ministerstva práce a sociálních věcí a jeho odboru rodiny a dávkového systému. V rámci krajů je rodinná politika začleněna do odborů sociálních věcí a zdravotnictví. Na úrovni obcí je zajištěna pomocí odborů

sociálních věcí. Rodinná politika může být zajištěna i v rámci nestátních organizací (Metodické doporučení MPSV, 2008).

1.4 Podpora rodin

1.4.1 Přímá podpora rodin

Přímou podporou rodin se rozumí podpora určité rodiny, tedy adresně, a to na základě jejich konkrétních individuálních potřeb a požadavků. Na základě iniciativy rodiny stát poskytuje sociální solidaritu pro řešení sociální situace. Jedná se především o sociální dávky, které jsou poskytovány ze státního rozpočtu. Můžeme se ale také setkat s případem, kdy si jedinec spoří na svůj sociální účet, který v budoucnu slouží k pokrytí nákladů spojených s nepříznivou sociální situací (Krebs, 2005).

Zdali má rodina nárok na přímou podporu se zjišťuje testováním rodinných příjmů. Nejdůležitějším ukazatelem je úroveň životního minima, což byl rozhodující faktor pro to, aby byla dávka opravdu cílená a aby použita tam, kde je nezbytně zapotřebí. „*Výše většiny dávek byla a je odvozována od diferencovaného násobku životního minima v závislosti na charakteru sociální dávky a konkrétní příjmové situaci rodin*“ (Krebs, 2005).

„*Životní minimum je minimální společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb*“ (MPSV – životní a existenční minimum, 2013). K poslednímu zvýšení životního minima došlo v roce 2012.

Tabulka č. 1: Částky životního minima dle věku a počtů osob v domácnosti

Posuzované osoby	částky životního minima za měsíc (v Kč)
Jednotlivec	3.410
První osoba v domácnosti	3.140
Druhá a třetí osoba v domácnosti, která není nezaopatřeným dítětem	2.830
Nezaopatřené dítě dle věku	částky životního minima za měsíc (v Kč)

Dítě do věku 6 let	1.740
Dítě ve věku 6 až 15 let	2.140
Osoba ve věku 15 až 26 let	2.450

Zdroj: MPSV – Životní a existenční minimum, 2013

Mezi dávky přímé podpory rodin v ČR patří:

- Rodičovský příspěvek
- Dávky pěstounské péče
- Příspěvek na péči
- Porodné a pohřebné
- Přídavek na dítě
- Příspěvek na bydlení
- Podpora v nezaměstnanosti
- Dávky v hmotné nouzi

(Vybíralová, 2013).

1.4.2 Nepřímá podpora rodin

Nepřímou podporou rodin se rozumí podpora rodin formou odpočitatelných položek daně z příjmů fyzických osob. Tuto sociální podporu mohou tedy využívat pouze osoby, které jsou plátcí daně. „*Přes omezenost systému odpočitatelných položek daně z příjmů fyzických osob se jeví jako nutné stanovení pravidel volarizace výše odpočitatelných položek pro daňového poplatníka a nezaopatřené děti a dále i hranic daňových pásem*“ (Krebs, 2005).

Podpora formou odpočitatelných položek daně je realizována dvěma způsoby. Prvním způsobem je daňového zvýhodnění na vyživované dítě žijící s poplatníkem v domácnosti. Odpočet může uplatnit pouze jeden rodič. Dítě nemusí žít s poplatníkem v domácnosti po celou dobu. To znamená, že například změna pobytu v rámci studia není důvod k zrušení odpočtu (Krebs, 2005).

Druhým způsobem nepřímé podpory rodin je sleva na dani pro manžela či manželku, který žije s poplatníkem ve společné domácnosti a nemá vyšší roční příjem než 68.000 Kč na rok. Pokud má manžel poplatníka roční příjem do tohoto limitu, poplatník může uplatnit slevu na dani ve výši 24.840 Kč (Zákon č. 235/2004 Sb.).

V obou případech se částka zdvojnásobuje, je-li buď dítě žijící v domácnosti s poplatníkem nebo manžel poplatníka zároveň držitelem průkazu ZTP/P (Krebs, 2005).

Cílem nepřímé podpory rodin je zajistit soběstačnost rodiny a zamezit vzniku závislosti na sociálních dávkách. Pozitivem nepřímé podpory rodin je fakt, že v rodině zůstává více finančních prostředků, se kterými může rodina hospodařit (Höhne, 2008).

1.5 Finanční podpora rodin

„Státní sociální podporou se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje ji i při některých dalších sociálních situacích“ (Zákon č. 117/1995 Sb.).

System státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. Pro všechny dále uvedené dávky platí, že nárok na dávky má pouze fyzická osoba, která žije s posuzovanou osobou na území České republiky nebo zde má trvalý pobyt. Dávky přísluší i osobám, které zde nemají trvalý pobyt, ale mají zde bydliště. Při posuzování potřebnosti dávky se neposuzuje majetek rodiny, ale pouze měsíční příjmy, které rodina má. U rodičovského příspěvku a pohřebného není příjem rodiny důležitý. Kritérium pro stanovení dávky je životní minimum (MPSV – Státní sociální podpora).

1.5.1 Porodné

Porodné je další dávka, která se řadí mezi sociální podporu. Tato dávka je velmi specifická. Na porodné má nárok dle zákona 117/1995 Sb. žena, která porodila své

první nebo druhé živé dítě a součin příjmů v rodině nepřevyšuje částku životního minima a koeficientu 2,70. Na porodné má nárok také otec dítěte, za předpokladu že matka dítěte při porodu zemřela. Nárok na porodné vzniká dnem narození dítěte. Na tuto dávku nemá nárok matka, které již vznikl nárok dříve dvakrát a to i při vzniku nároku na porodné převzetím dítěte do jednoho roku. Tato podmínka platí i pro otce, který splňuje výše uvedené podmínky nároku na porodné. Porodné je jednorázová dávka a činí 13.000 Kč na první dítě a 10.000 na druhé dítě (Zákon č. 117/1995 Sb.).

1.5.2 Peněžitá pomoc v mateřství

Peněžitá pomoc v mateřství je zaštitěna v zákoně č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. Důležitou podmínkou získání této dávky je, aby matka, která o dávku žádá a dítě porodila, byla v průběhu dvou let pojištěna alespoň 270 dní. Den nástupu na peněžitou pomoc v mateřství si volí pojištěnka sama, nejdříve to však může být šestý až osmý týden před očekávaným dnem porodu. Pokud si tento den nezvolí, rozumí se dnem nástupu šestý týden před porodem. Na peněžitou pomoc v mateřství má nárok i žena, která na ni nastoupí po skončení pojištění v ochranné lhůtě. Ochranná lhůta činí 180 dní ode dne skončení pojištění za podmínky, že doba pojištění trvala alespoň tuto dobu. Pokud byla doba pojištění kratší, stejnou délku má i ochranná lhůta. Do doby pojištění se započítává i doba přípravy na budoucí povolání na střední odborné, vyšší i vysoké škole a konzervatoři. Započítává se sem i doba invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně (Zákon č. 187/2006 Sb.).

Doba pobírání této dávky je stanovena zákonem a činí 28 týdnů, při porodu jednoho dítěte. Při porodu dvou a více dětí zároveň činí podpůrní doba 37 týdnů. Nárok na pobírání této dávky má i otec dítěte a to na základě písemné dohody s matkou, podle které bude o dítě pečovat on sám (ČSSZ, 2015).

Výše peněžité pomoci v mateřství činí 70% redukováného denního vyměřovacího základu na kalendářní den. Denní vyměřovací základ určíme tak, že započitatelný příjem v rozhodném období, zpravidla dvanáct kalendářních měsíců,

vydělíme počtem započítatelných kalendářních dní v tomto rozhodném období (Zákon č. 187/2006 Sb.).

1.5.3 Rodičovský příspěvek

Rodičovský příspěvek náleží rodiči, který soustavně, řádně a osobně celý měsíc pečuje alespoň o jedno dítě. Pokud se o dítě starají oba rodiče, příspěvek náleží pouze jednomu. Dítěti nesmí být více než čtyři roky nebo na něj nesmí být celkem v rámci tohoto příspěvku vyplacena vyšší částka, než 220.000 Kč. Pro stanovení nároku a výše tohoto příspěvku je rozhodující výše denního vyměřovacího základu. Rodič si může volit výši příspěvku sám, avšak nesmí měsíční částka překročit 7.600 Kč za předpokladu, že v den narození nejmladšího dítěte nepřevyšoval denní vyměřovací základ 70 % třiceti násobku tohoto základu. Pokud ani jednomu z rodičů tento vyměřovací základ nelze stanovit, rodič dostane příspěvek 7.600 Kč do devátého měsíce věku dítěte a od desátého měsíce věku dítěte dostane rodič na péči částku 3.800 Kč a to až do čtyř let věku dítěte (Zákon č. 117/1995 Sb.).

1.5.4 Příspěvek na dítě

Příspěvek na dítě je základní a dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi.

„Nárok na přídavek na dítě má nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný příjem v rodině nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny a koeficientu 2,40“ (Zákon č. 117/1995 Sb.).

Výše příspěvku se mění s věkem dítěte a dávka je ve výši měsíčních plateb.

Tabulka č. 2: Výše příspěvku na dítě

Věk nezaopatřeného dítěte	Výše přídavku za kalendářní měsíc (v Kč)
Do 6 let	500
Od 6 do 15 let	610

Od 15 do 26 let	700
-----------------	-----

Zdroj: Zákon č. 117/1995 Sb.

Za předpokladu, že nezaopatřená osoba je již zletilá, dávka se vyplácí přímo této osobě. Při nezletilé osobě dostává příspěvek osoba nebo ústav, který má dítě v přímém zaopatření a to až do dovršení plnoletosti (Zákon č. 117/1995 Sb.).

1.5.5 Příspěvek na péči

„Příspěvek na péči je určen osobám, které z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebují pomoc jiné fyzické osoby při zvládnutí základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti podle zákona o sociálních službách. Z poskytnutého příspěvku pak tyto osoby hradí pomoc, kterou jim může dle jejich rozhodnutí poskytovat buď osoba blízká, asistent sociální péče, registrovaný poskytovatel sociálních služeb, dětský domov nebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu“ (MPSV – Příspěvek na péči, 2015).

Příspěvek na péči se hradí ze státního rozpočtu a o tom, kdo na něj má nárok rozhoduje Úřad práce. Vyloučeny z možnosti získání příspěvku jsou osoby mladší jednoho roku (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Aby mohl žadatel dostat příspěvek na péči, musí být dokázáno, že je závislý na péči druhé osoby. Závislost na péči dělí zákon podle věku, počtu životních potřeb, které není schopen zvládnout a podle stupňů závislosti, které jsou čtyři (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Tabulka č. 3: Stupně závislosti v závislosti na věku

stupeň závislosti	osoby do 18 let věku	osoby od 18 let věku
I – lehká	3 životní potřeby	3-4 životní potřeby
II – středně těžká	4-5 životních potřeb	5-6 životních potřeb
III – těžká	6-7 životních potřeb	7-8 životních potřeb

IV – úplná	8-9 životních potřeb	9-10 životních potřeb
------------	----------------------	-----------------------

Zdroj: Zákon č. 108/2006 Sb.

Při posuzování se hodnotí dle zákona schopnost zvládnutí těchto životních potřeb:

- a) mobilita
- b) orientace
- c) komunikace
- d) stravování
- e) oblékání a obouvání
- f) tělesná hygiena
- g) výkon fyziologické potřeby
- h) péče o zdraví
- i) osobní aktivity
- j) péče o domácnost (pouze u osob starších 18 let)

(Zákon č. 108/2006 Sb.).

Výše příspěvku se mění s věkem a dosaženým stupněm postižení.

Tabulka č. 4: Výše příspěvku na péči

Výše příspěvku za kalendářní měsíc (v Kč)		
stupeň závislosti	osoby do 18 let věku	osoby od 18 let věku
I – lehká	3.000	800
II – středně těžká	6.000	4.000
III – těžká	9.000	8.000
IV – úplná	12.000	12.000

Zdroj: Zákon č. 108/2006 Sb.

1.5.6 Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení slouží rodinám nebo jednotlivcům ke krytí nákladů na bydlení, jejichž měsíční příjem není vyšší, než součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 a zároveň jeho náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30. Na území města Prahy je koeficient vyšší a to 0,35 (MPSV – Příspěvek na bydlení, 2015).

Příspěvek na bydlení může být poskytnut jak nájemcům bytů, tak i vlastníkům, za předpokladu, že mají v bytě nahlášené trvalé bydliště. Pokud v bytě žije více osob, které splňují podmínky pro dostání příspěvku, příspěvek náleží pouze jedné osobě a to té, o které Úřad práce rozhodne (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Zákon také dále v § 25 udává, jaké jsou náklady spojené s nájemním i vlastnickým bydlením. Položky, které jsou s těmito náklady spojeny, jsou náklady za plyn, vodné, stočné, odvoz paliva a centrální vytápění, nebo za pevná paliva. U nájemních bytů je to ještě navíc nájem na základě podepsané smlouvy. Tyto poplatky se průměrují za tři měsíce (Zákon č. 108/2006 Sb.).

„Normativní náklady na bydlení jsou stanoveny jako průměrné náklady na bydlení podle velikosti obce a počtu členů domácnosti. Zahrnují pro nájemní byty částky nájemného v souladu se zákonem o nájemném a pro družstevní byty a byty vlastníků obdobné náklady. Dále jsou do nich zahrnuty ceny služeb a energií. Normativní náklady na bydlení jsou propočítány na přiměřené velikosti bytů pro daný počet osob v nich trvale bydlících“ (MPSV – příspěvek na bydlení, 2015).

Nejdelší možná doba pro pobírání příspěvku je 84 kalendářních měsíců, což je deset let. Každý rok se průměrná výše nájemného a poplatků za bydlení mění na základě Nařízení vlády, která stanoví výši dle výsledků Českého statistického úřadu. Výše těchto částek se stanovuje vždy od 1. 1 do 31. 12. (Zákon č. 108/2006 Sb.).

1.6 Dávky v hmotné nouzi

Pomoc prostřednictvím dávek v hmotné nouzi upravuje zákon č. 111/2006 Sb. Předmětem úpravy tohoto zákona je uspokojování základních potřeb osob, které se octly v hmotné nouzi právě pomocí těchto dávek. Pro nárokování této dávky jsou rozhodné majetkové poměry a měsíční příjmy posuzované osoby, popřípadě i společně posuzovaných osob, které s ní žijí v jedné domácnosti (Zákon č. 111/2006 Sb.).

Zákon říká, že se osoba nachází v hmotné nouzi, jestliže její příjem a příjem s ní posuzovaných osob

a) po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí a nemůže si tento příjem zvýšit z důvodu věku nebo zdravotního stavu

b) dosahuje sama nebo spolu s příspěvkem na živobytí částek živobytí, ale nepostačuje jí k odůvodněným nákladům na bydlení

Za osobu, která je v hmotné nouzi, též považujeme také osobu, která se nachází v nějaké vážné mimořádné události a nemůže ji vlastními prostředky překonat sama. Například živelná pohroma nebo požár. Za osobu v hmotné nouzi dále považujeme i osobu, která je propuštěna z výkonu trestu odnětí svobody, propuštěna z psychiatrické léčebny, ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy, z pěstounské péče po dosažení plnoletosti, osobu bez přístřeší nebo osobu, jejíž práva jsou ohrožena trestnou činností druhé osoby (Zákon č. 111/2006 Sb.).

Dávky v hmotné nouzi rozlišujeme tři:

- 1) Příspěvek na živobytí
- 2) Doplatek na bydlení
- 3) Mimořádná okamžitá pomoc

(Zákon č. 111/2006 Sb.).

1.6.1 Příspěvek na živobytí

Příspěvek na živobytí je pomoc osobám při nepříznivé životní situaci a výše částky se posuzuje individuálně a na základě hodnocení snahy a možností. Se

zhoršujícím se zdravotním stavem se může částka příspěvku zvýšit (MPSV – Příspěvek na živobytí, 2015).

Nárok na příspěvek na živobytí má pouze osoba v hmotné nouzi. Příjem osoby, která žádá o tuto dávku a s ní společně posuzované osoby nesmí dosáhnout částky živobytí. Za předpokladu, že na dávku má nárok více společně posuzovaných osob, náleží příspěvek na živobytí pouze jedné z nich (Zákon č. 111/2006 Sb.).

Před tím, než je žadateli o příspěvek žádost schválena, se posuzuje, zda nemůže osoba v hmotné nouzi:

- a) využít svůj majetek
- b) uplatnit nárok a pohledávku

Výše příspěvku činí měsíčně rozdíl mezi částkou živobytí a příjmem osoby nebo osob společně posuzovaných.

- a) u nezaopatřeného dítěte částku životního minima
- b) u osoby vedené v evidenci uchazečů o zaměstnání částku existenčního minima
- c) u osoby, které je celý kalendářní měsíc poskytována zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení částka existenčního minima
- d) ve všech ostatních případech, které jsem neuvedla, částka existenčního minima

(Zákon č. 111/2006 Sb.).

1.6.2 Doplatek na bydlení

Doplatek na bydlení je dávka, která společně s příjmy osoby a příspěvkem na živobytí pomáhá osobě uhradit odůvodněné náklady na bydlení. Dávka se stanovena tak, aby pro uhrazení nákladu zůstala osobě alespoň částka živobytí. Nárok na doplatek na bydlení má pouze osoba, která je vlastníkem bytu nebo si jej pronajímá na základě smlouvy. Pokud má nárok na doplatek na bydlení více osob, dostane tuto dávku pouze jedna z nich. Podmínkou doplatku na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí. Výši doplatku na bydlení vypočítáme tak, že od výše odůvodněných nákladů

na bydlení odečteme částku, o kterou příjem posuzované osoby převyšuje částku živobytí (Zákon č. 111/2006 Sb.).

1.6.3 Mimořádná okamžitá pomoc

Mimořádná okamžitá pomoc je pomoc při situacích, kdy je potřeba zasáhnout okamžitě a bezprostředně a při situacích, které mají mimořádný a nepříznivý charakter. Zákon stanovuje několik situací, kdy se mimořádná okamžitá pomoc poskytuje:

- a) kvůli nedostatku financí hrozí vážná újma na zdraví
- b) živelná pohroma, která nelze překonat za použití vlastních finančních prostředků (požár, záplavy, zemětřesení, atd.)
- c) osoba nemá dostatek finančních prostředků na pokrytí jednorázové platby, jakou je například poplatek při ztrátě dokladů, poplatky za dokumenty potřebné k nástupu do zaměstnání, poplatky za opravu nebo pořízení nástroje nebo přístroje základní potřeby dlouhodobého užití a poplatky spojené se vzdělávací nebo zájmovou činností nezaopatřených dětí

V dalších případech se mimořádná okamžitá pomoc týká také osob, které:

- a) jsou propuštěny z výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody
- b) ukončily léčbu závislosti ve zdravotnickém zařízení, psychiatrické léčebně nebo léčebně pro léčbu chorobných závislostí
- c) jsou propuštěny ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo z pěstounské péče
- d) jsou bez přístřeší
- e) jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby

(Zákon č. 111/2006 Sb.).

1.7 Dovolené a služby pro péči o dítě

1.7.1 Mateřská dovolená

V předpisu č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění je těhotenství definováno jako krátkodobá sociální událost, při které je žena omezena získáváním finančních prostředků (Předpis č. 187/2006 Sb.).

Nárok na mateřskou dovolenou upravuje zákoník práce. Mateřská dovolená se čerpá současně s peněžitou pomocí v mateřství a trvá 28 týdnů při porození jednoho dítěte a 37 týdnů při porodu dvou a více dětí současně. Matka nastupuje na mateřskou dovolenou nejdříve 8 až 6 týdnů před očekávaným porodem. V případě, že matka porodí mrtvé dítě, čerpá mateřské dovolené po dobu 14 dnů (Zákon č. 262/2006 Sb.).

1.7.2 Rodičovská dovolená

Dle zákoníku práce je zaměstnavatel zaměstnanci povinen poskytnout rodičovskou dovolenou. Tuto dovolenou může čerpat jak matka, tak i otec dítěte. Na dovolenou nastupuje rodič ihned po skončení mateřské dovolené a po dobu dovolené pobírá rodičovský příspěvek. Délka rodičovské dovolené je variabilní a rodič si může zvolit, zda ji bude čerpat 2, 3 nebo 4 roky (Zákon č. 262/2006 Sb.).

Důležité je, aby rodič pečoval o dítě neustále po celou dobu dovolené. Pokud je dítě rodiči odebráno a svěřeno do náhradní výchovy, nepřísluší rodiči rodičovská dovolená po dobu nepřítomnosti dítěte (Zákon č. 262/2006 Sb.).

1.7.3 Jesle

Jesle jsou zařízení pečující o dítě ve věku do 3 let a navazují na výchovu dítěte v rodině tehdy, pakliže se rodič nemůže celodenně o dítě starat a není ještě v dostatečném věku, aby navštěvovalo mateřskou školu. Neexistuje žádná povinnost, která by obcím nařizovala, že musí na svém území jesle provozovat (Tvrz, 2013).

Do konce roku 2013 spadaly jesle pod resort Ministerstva zdravotnictví, avšak na základě rozhodnutí jesle nepatří mezi zdravotnická zařízení, a proto je jejich provozování čistě pod záštitou obcí nebo živnostníků (Sajdlová, 2013).

1.7.4 Mateřská škola

Po ukončení rodičovské dovolené je potřeba, aby dítě nastoupilo do předškolního zařízení, ve kterém ho připraví na docházku v základní škole. Zařízení, které děti připravuje, je mateřská škola. Do mateřské školy nastupují děti ve věku od 3 do 6 let, ve výjimečných případech se přijímají i děti ve věku 2 let. Výjimečným případem se rozumí, když se například o dítě stará matka samoživitelka, která by bez se bez nástupu do práce dostala do nepříznivé životní situace. Dítě, které nastupuje do mateřské školy, musí být řádně očkováno. Další podmínky přijetí do mateřské školy si může určit sám ředitel školy. Přijetí do mateřské školy nemůže být právně vymáháno. Přednostně se přijímají děti, kterým je 6 let a v dalším kalendářním roce mají nastoupit do základní školy (Seemanová, 2011).

Předškolní vzdělávání má za úkol rozvíjet osobnost dítěte, podílet se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném vývoji a naučit dítě osvojovat si základní pravidla chování, lidských hodnot a mezilidských vztahů. Zároveň má předškolní vzdělávání vytvořit základ pro budoucí vzdělávání a vyrovnávat rozdíly mezi jednotlivými dětmi (Předpis č. 561/2004 Sb.).

Cena za docházku do mateřské školy se pohybuje individuálně. U státních mateřských škol se školné pohybuje měsíčně mezi 500 až 1000 Kč. V mateřských školách jsou zřízeny také kuchyně, ve kterých se vaří strava pro děti. Stravné se měsíčně pohybuje kolem 750 Kč (Šorfová, 2013).

1.7.5 Základní škola

Po mateřské škole musí dítě v 7 letech nastoupit na základní školu. Při odkladu, který je doporučen z důvodu duševní nevypělosti, může dítě nastoupit i později. Školní docházka na základní školu je u nás povinná a to po dobu devíti roků, nejpozději však do konce školního roku, ve kterém je dítěti 18 let. Docházka je povinná pro všechny občany České republiky a pro cizince států Evropské unie, kteří se na našem území zdržují déle, než 90 dní. Dítě plní povinnou školní docházku v místě, kde má trvalé bydliště, pokud ho rodiče nepřihlásí do základní školy v jiném spádovém obvodu. Platí zde ale, že ředitel školy je povinen přednostně přijímat děti, které mají trvalé bydliště v jeho spádovém obvodu. V základních školách se neplatí školné, za žáka náklady spojené s provozem školy platí stát (Předpis č. 561/2004 Sb.).

1.8 Podpora rodičů na trhu práce

1.8.1 Návrat do zaměstnání

Po ukončení rodičovské dovolené se očekává, že rodič, který o dítě pečoval, nastoupí zpět do zaměstnání a stane se tak výdělečně činným. Zákoník práce stanovuje, jaká práva a povinnosti má zaměstnavatel i rodič (Fialová, 2012).

Zaměstnavatel je povinen zajistit rodiči ihned po ukončení rodičovské dovolené návrat do zaměstnání a to na pracovní pozici, kterou rodič před dovolenou opouštěl. Pokud bylo toto pracovní místo v průběhu dovolené zrušeno, zaměstnavatel je povinen rodiče zařadit na jiné místo podle pracovní smlouvy (Zákon č. 262/2006 Sb.).

1.8.2 Flexibilní formy zaměstnávání

Flexibilní formy zaměstnávání jsou nejlepším způsobem, jak zvládat péči o dítě a zároveň navštěvovat zaměstnání. Zákoník práce udává několik možností, jakým způsobem může práce v zaměstnání probíhat (Zákon č. 262/2006 Sb.).

- kratší a změněné pracovní doby – může probíhat formou polovičního úvazku
- pružné pracovní doby – zaměstnanec nenavštěvuje každý pracovní den zaměstnání po stejnou dobu
- práce z domova částečně nebo úplně (homeworking)
- práce na dálku (distanční spolupráce, teleworking)
- dohody o práci konané mimo pracovní poměr, tj. dohoda o provedení práce a dohoda o pracovní činnosti
- konta pracovní doby – souvisí s odvětvími, které reagují na změnu ročního období

Za flexibilní formy práce lze dále považovat:

- sdílení pracovního místa více zaměstnanci (job sharing)
- víkendovou práci
- volnou pracovní dobu
- stlačený pracovní týden
- flexibilní začátek pracovního dne

(Bičáková, 2008).

2 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem práce je zjistit, jak mladé rodiny, které pečují o nezaopatřené dítě, hodnotí současnou rodinnou politiku ČR. V rámci rozhovorů se budu dotazovat na jednotlivé dávky sociální podpory, dovolené, úlevy na daních a instituce, které zajišťují výchovu dětí mimo rodinu.

Dalším cílem bude zjistit, jaká konkrétní opatření by z pohledu mladých rodin napomohla řešit problémy spojené s péčí o děti. Tento cíl naplním díky dotazům na názory na jednotlivé body otázek.

Tyto cíle jsem si pro mou bakalářskou práci zvolila, protože bych chtěla vidět, jakým způsobem rodiny hodnotí pomoc státu a naopak jestli stát dokáže reagovat na požadavky dnešních moderních mladých rodin s malými dětmi. Mnoho lidí se totiž dnes zabývá kritikou státu, ale ne vždy to jsou lidé, kteří jsou právě v situaci, že jsou na státní pomoci závislí. Proto si myslím, že by bakalářská práce mohla být přínosem a sloužit jako zpětná vazba od těchto rodin.

Pro naplnění těchto cílů byly stanoveny dvě základní výzkumné otázky:

1. Považují mladé rodiny současnou rodinnou politiku za dobře nastavenou?
2. Jaká konkrétní opatření by rodiny na rodinné politice změnily?

3 METODIKA VÝZKUMU

Pro bakalářskou práci byl použit kvalitativní výzkum, který umožňuje do hloubky studovat výzkumný problém. „*Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založených na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu*“ (Švaříček, Šedřová, 2007).

Data od jednotlivých komunikačních partnerů byla získávána na základě kvalitativního dotazování a techniky polostrukturovaného rozhovoru. Jan Hendl definuje tento druh rozhovoru následovně: „*Návod k rozhovoru představuje seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat. Tento návod má zajistit, že se skutečně dostane na všechna pro tazatele zajímavá témata. Je na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které osvětlí daný problém*“ (Hendl, 2008).

Pro sběr dat byl použit diktafon, jehož výhodou je, že se rozhovor celý nahraje a výzkumník si nemusí psát žádné poznámky. Dále byly rozhovory zaznamenávány do záznamového archu. Nahrané záznamy rozhovorů byly poté převedeny do písemné podoby. Všechny rodiny s nahráváním souhlasily a byly ujištěny, že jejich jména nebudou v práci zmíněna a výzkum je čistě anonymní.

Výzkumným souborem je pro tento výzkum deset rodin, které se starají o nezaopatřené děti. Rodiny byly vybírány na základě techniky sněhové koule. Tato technika spočívá v tom, že si tazatel vybere rodinu, se kterou rozhovor realizuje a ta ho odkáže na další, která je ve stejné nebo podobné situaci. Takto se KP postupně nabalují, dokud není naplněno cílů výzkumu. Rozhovory probíhali v předem stanovený datum a čas a probíhaly v domácím prostředí KP. Jedna schůzka trvala přibližně 1-2 hodiny a byly realizovány v období od ledna do června 2015.

Pro analýzu zjištěných dat byla použita metoda vytváření tzv. trsů, která podle Michala Miovského spočívá v následujícím: „*Metoda vytváření trsů slouží obvykle k tomu, abychom seskupili a konceptualizovali určité výroky od skupin, např. dle rozlišení*

určitých jevů, místa, případů atd. Tyto skupiny (trsy) by měly vznikat na základě vzájemného překryvu (podobnosti) mezi identifikovanými jednotkami“ (Miovský, 2006).

Otázky polostrukturovaného rozhovoru jsem rozdělila do čtyř hlavních skupin, kde každá otázka má své podotázky. Před každým rozhovorem jsem se ještě dotazovala na osobní údaje každé rodiny. První skupina otázek byla směřována na finanční podporu rodin. Komunikační partneři byli dotazováni na porodné, PPM a RP, kde jsem chtěla znát výši této dávky a jejich názor na ni. V této části jsem se dotazovala také na MD a RD, u které jsem chtěla znát její délku a důvod, kvůli kterému se takto komunikační partner rozhodl. Poslední otázkou v této skupině byl dotaz na jiné pobírané dávky, na které nebyly mé dotazy směřovány. Druhá skupina byla zaměřena na nepřímou podporu rodin a její nepřímé nástroje. V této části jsem se dotazovala na slevy na daních na dítě a manželku. Ve třetí části jsem se zaměřila na rodiče a jejich pracovní poměr. Otázky byly směřovány na zaměstnání a výhody z něho vyplívající, které jsou spojeny s mateřstvím a rodičovstvím. Poslední, čtvrtá část, byla orientována již přímo na děti a s nimi spojené instituce, které o ně pečují. Po komunikačních partnerech jsem chtěla vědět, které služby péče o dítě jejich dítě navštěvovalo, ve kterém roce a podle čeho instituci služby vybírali. Poslední otázkou této části byl dotaz na osoby, se kterými je možno v rámci základní školy spolupracovat. Celý záznamový arch je k nalezení v příloze č. 1.

4 VÝSLEDKY

První rodina, kterou jsem si pro rozhovor vybrala, je z malého města. Rodina bydlí ve starém rodinném domě, který je v dost špatném stavu. Hlavou rodiny je otec, kterému je 43 let. Otec má vystudovanou vysokou školu a je technickým inženýrem. Pochází z dobré rodiny, ve které vyrůstal jako jedináček. Jeho rodiče ale bydlí na Slovensku a proto se s nimi moc nestýká, pouze si občas volají. Hned po vystudování školy dělal dlouho v jedné fabrice, která ale před šesti lety zkrachovala a od té doby je veden na úřadu práce a vydělává si pouze brigádně roznášením tiskovin. Žije s přítelkyní, se kterou jsou spolu již 10 let, ale nikdy se nevzali. Přítelkyni je 35 a vzdělání má ukončeno výučním listem v oboru prodavačka. Nikdy nepracovala, protože do 25 let bydlela u rodičů, kteří jí vše platili. Před 10 lety jí oba rodiče zemřeli při autonehodě a hned poté potkala svého přítele. Má dvě sestry, se kterými se nebaví právě proto, že zdělala dům, ve kterém nyní s přítelem žijí. Společně jsou rodiči pětileté holčičky, která nyní navštěvuje mateřskou školu a nenarozeného chlapečka, který má přijít na svět v říjnu 2015. Holčička se narodila s diabetem, jejíž léčba je pro rodiče velice nákladná.

Druhá rodina žije v poměrně velkém městě, v panelovém domě, kam se před 5 lety přestěhovali z Prahy. Stěhovali se proto, že chtěli společně začít nový život. Matka rodiny tam měla totiž problém s bývalým přítelem, který ji fyzicky napadal a psychicky týral. Změnu bydliště jí údajně doporučil psycholog. Je jí 34 let a nyní pracuje jako uklízečka v jedné firmě. Vzdělání má středoškolské, obor číšnice. Její rodiče zůstali v Praze, ale často za ní jezdí nebo si telefonují. Jsou pro ni velkou oporou a odloučení od nich jí nemají za zlé. Z Prahy přijela se dvěma dětmi, dvojčátky. Obě děti jsou chlapci a je jim 7 let. Letos v září nastupují na základní školu. Již 4 roky žije s přítelem, se kterým se v loňském roce vzali. Manželovi je 35 let a pracuje ve stejné firmě, jako ona. V této firmě se společně také seznámili. Zastává zde funkci dělníka u pásu. Jeho rodiče bydlí ve stejném městě jako oni, ale oba jsou těžce nemocní a jsou v invalidním důchodu. Oba se jeho rodičům snaží pomáhat jak s denními činnostmi, tak i po finanční stránce, se kterou mají problém ale i oni sami. Pro rodiče a chlapce chtějí udělat vše a

proto se neustále zadlužují. I když dvojčata nejsou manželovy děti, mají ho rádi a říkají mu tati. Svého pravého otce neznají, protože o ně nejeví žádný zájem. Mnohokrát ho ale žádali soudní cestou o zaslání alimentů, které ale do dneška neposlal.

Třetí rodina žije v malé vesnici, ve dvojdomku, kde se každý zná. Rodina se skládá ze dvou členů a to z matky a osmiletého syna. Matce je 39 let a od svých 18 byla vdaná za biologického otce syna. Ten se s ní ale před dvěma roky rozvedl a našel si jinou ženu. Na syna tedy zůstala sama. Má vystudovanou střední školu zemědělskou a pracuje v nedalekém zemědělském družstvu. Když je matka v práci, o syna se stará babička, která bydlí ve stejném domě v horním patře. Babička je zároveň v této domácnosti hlavou rodiny a veškerou zodpovědnost bere na sebe. Vnuka i svou dceru bere jako svoje děti a neustále se je snaží vychovávat a poučovat. Babička už je sice ve starobním důchodu, ale přivydělává si v místních potravinách jako příležitostná prodavačka. Otec si bere syna každý druhý víkend k sobě, s čímž ovšem babička zásadně nesouhlasí a neustále kvůli tomu vznikají hádky. Otec syna je podnikatel a proto se ho snaží zaujmout hlavně drahými dárky a výlety. Matka se proto bojí, že jednou bude chtít bydlet syn u něj a ona zůstane sama s babičkou.

Čtvrtá rodina bydlí ve městě v panelovém domě. Hlavním členem rodiny je matka, která zastala roli živitele. Je jí 42 let a pracuje jako skladnice ve velkém obchodním centru. Její práce představuje hlavně dvanáctihodinové směny a práci přes čas. Pochází z dobré rodiny. Její rodiče jsou nyní v domově pro seniory. Je vyučená švadlena a občas si přivydělává šitím oblečení pro své kamarádky. Je vdaná již 18 let. Jejím manželovi je 40 let a nyní je na rodičovské dovolené s jejich dvouletým synem. Na dovolenou nastoupil z Úřadu práce. Manžel je vyučený tesař, ale v tomto řemesle nemohl téměř půl roku najít uplatnění. Dvouletý syn není jejich jediné dítě. Společně mají ještě jednoho syna, kterému je 19, ale již s nimi nebydlí. Už dlouhou dobu je drogově závislý. Před dvěma lety jim začal krást peníze a rozprodávat majetek, což vedlo k hádkám, a proto se syn rozhodl, že radši rodinu opustí. V současné době žije na ubytovně ve vedlejším městě a o kontakt s rodiči nejeví zájem. Jediné, co ho vede k telefonickému kontaktu je jeho mladší bratr, kterého má podle jeho slov velice rád.

Pátou rodinou je mladý pár, který bydlí na vesnici v malém bytovém komplexu. Matce je 20 let a má nedokončené středoškolské vzdělání. Ze školy odešla kvůli těhotenství, které bylo neplánované. Společně s přítelem bydlí u svých rodičů, kterým se tato situace ale moc nelíbí. Nyní je na rodičovské dovolené a brigádně dělá domácí práce. Jejímu příteli je 21 a nyní studuje nástavbu, kterou by měl letos ukončit maturitou. Když jeho přítelkyně otěhotněla, pohádal se s rodiči a odešel bydlet k ní. Je student, takže nikde nepracuje a společně s přítelkyní se nechává živit jejími rodiči. Spolu mají dceru, které bude letos v září jeden rok. Oba rodiče se snaží užívat si mládí, a proto se o dceru většinou starají rodiče matky. Rodiče otce o vnučku nejeví zájem a za rok, co ji mají, ji ještě ani jednou neviděli. Otcí matky dítěte je 48 let a pracuje jako stavební dělník. Pracovní týden tráví v Praze a domů se vrací jenom na víkendy. Jeho manželce je 43 let a žije se jako sociální pracovnice.

Šestá rodina žije ve městě v panelovém domě a skládá se z pěti členů. Otcí rodiny je 41 let a pracuje jako obráběč kovů ve velké fabrice mimo město. Jeho rodiče žijí ve vedlejší vesnici, ze které pochází, a mají spolu velmi dobré vztahy. Je ženatý již 21 let se svou ženou, které je 38. Ta pracuje v nonstop baru, kde dělá převážně dvanácti hodinové směny několikrát do týdne. S manželem se moc nevidí, protože mají směny tak, aby mohl být vždy někdo doma s dětmi. Matka má se svými rodiči také dobré vztahy, bydlí ale od sebe velmi daleko, proto se tak často nemohou vídat. Je vyučená číšnice. Společně mají 3 děti, kterým je 5, 8 a 10 let. Nejmladší chodí do mateřské školy, prostřední dítě navštěvuje druhou třídu základní školy a nejstarší chodí do čtvrté třídy. Nejstarší syn je velmi chytrý a v době nepřítomnosti rodičů se o bratry stará hlavně on. Dokáže jim i uvařit a díky tomu mohou být rodiče více v práci a vydělávat peníze.

Sedmá rodina bydlí ve městě v rodinném domě a má čtyři členy. Otec pracuje jako řidič kamionu a je mu 37 let. Jeho rodiče bydlí v Rakousku, odkud i on sám pochází. Již 10 let ale bydlí v České republice a má i českou státnost. Jelikož je hodně času na cestách, o chod v domácnosti se stará hlavně jeho přítelkyně. Té je 36 let a již jednou rozvedená. Je především ženou v domácnosti a na poloviční úvazek chodí pomáhat do malého zahradnictví. Má ukončenou střední školu s maturitou v oboru

aranžérka. Otec jí zemřel, když jí byly 4 roky a její matka šla do předčasného důchodu. Nyní bydlí v domově pro seniory. Se svým přítelem má jedno dítě, holčičku, které je 11 let. Dcera nyní navštěvuje 5. třídu základní školy, ale byl jí lékařem doporučen přestup do zvláštní školy, kvůli diagnostikovanému ADHD. Osmá rodina pochází z malé vesnice, kde bydlí v malém bytovém komplexu a skládá se ze tří členů. Otcovi je 27 let a má vystudovanou ekonomickou vysokou školu. Momentálně ale pracuje dočasně jako administrativní pracovník, dokud si nenajde práci ve svém oboru. Jeho rodiče bydlí ve stejné vesnici v malém rodinném domě. Je ženatý 3 roky. Matce je 25 let a je vyučená kadeřnice. Ve svém oboru ale nikdy nepracovala. Před tím, než otěhotněla, pracovala jako uklízečka v nemocnici. Její rodiče bydlí v nedalekém městě, kde se narodila. Nyní je na rodičovské dovolené s jejím synem, kterému budou letos 3 roky.

Devátá rodina bydlí na vesnici v rodinném domě spolu s prarodiči. Rodina se skládá ze tří členů, z nichž živitelem rodiny je otec. Tomu je 33 let a pracuje jako technik v autoopravně. V tomto oboru je i vyučený. Nepochází z moc dobré rodiny. Jeho otec byl alkoholik a matku bil, proto se s ním hned po jeho odchodu z domu rozvedla. Nyní žije každý s novým partnerem. Je ženatý již 5 let. Manželce je 30 let a momentálně je nezaměstnaná. Má střední školu stavební. Tento obor jí ale nebaví, proto momentálně studuje dálkově střední školu v oboru kadeřnice a chce si jednou otevřít svůj vlastní salon. Její rodiče bydlí ve stejném domě s nimi a snaží se jim se vším pomáhat. Vztahy mezi nimi jsou velice dobré. Spolu s manželem mají syna, kterému je 8 let a chodí do druhé třídy na základní školu. Volný čas tráví s otcem v autoopravně a chce být jednou technik, jako on.

Poslední, desátá rodina, bydlí v malém městě v panelovém domě a skládá se ze tří členů. Otec a matka pracují oba v malém pekařství, které jim zároveň i patří. Otcovi je 39 let a je vyučen kuchařem. Pekařství převzal po otci, který zemřel. Jeho matka zde pracuje jako uklízečka a bydlí ve vedlejším panelovém domě. Je ženatý již 15 let. Jeho ženě je 38 let a je také vyučená kuchařka. Spolu se poznali na škole. Je spolujitelkou pekařství a tráví zde většinu času. Její rodiče bydlí ve stejném městě a snaží se jí podporovat. Společně s manželem mají syna, kterému je 13 let a chodí do sedmé třídy. Když jsou rodiče v práci, tráví hodně času s babičkou.

Tabulka č. 5: Věk a složení jednotlivých rodin

Komunikační partneři	matka	otec	1. dítě	2. dítě	3. dítě
1. rodina	35 let	43 let	dcera, 5 let	X	X
2. rodina	35 let	34 let	syn, 7 let	syn, 7 let	X
3. rodina	39 let	X	syn, 8 let	X	X
4. rodina	42 let	40 let	syn, 2 roky	syn, 19 let	X
5. rodina	20 let	21 let	dcera, 1 rok	X	X
6. rodina	38 let	41 let	syn, 5 let	syn, 8 let	syn, 10 let
7. rodina	36 let	37 let	dcera, 11 let	X	X
8. rodina	25 let	27 let	syn, 3 roky	X	X
9. rodina	30 let	33 let	syn, 8 let	X	X
10. rodina	38 let	39 let	syn, 13 let	X	X

Poznámka: X – daného komunikačního partnera se otázka netýká nebo na ni odpověděl negativně

Zdroj: Vlastní výzkum

Pro vyhodnocení dat získaných od jednotlivých KP bylo použito 6 tzv. trsů, které jsou doplněny tabulkami. Na základě těchto trsů bude možné docílit naplnění výzkumných otázek.

Tabulka č. 6: trs 1 - Finanční nástroje rodinné politiky I

	Porodné (Kč)	Dostačující? Proč?	PPM (Kč)	Dostačující? Proč?	RP (Kč)	Dostačující? Proč?
1.	13.000	Ano, úspory	X	X	5.000	Ano, nebyla zvyklá na příjem
2.	19.000	Ano, neví	Neví	Ano, neví	5.000	Ne, dluhy

3.	X	X	X	X	6.000	Ano, manželův příjem
4.	13.000	Ne, vysoké náklady	6.000	Ne, vysoké náklady	6.134	Ne, vysoké náklady
5.	Neví	X	X	Studentka	7.600 3.800	Dávky spravují rodiče
6.	8.600	Ne, dluhy	Neví	Ne, dluhy	4.000 – 6.000	Ne, vysoké náklady
7.	8.500	Ne, vysoké náklady	Neví	Ne, vysoké náklady	4.000	Ne, vysoké náklady
8.	X	X	9.000	Ne, zvyk na vyšší mzdu	6.111	Ne, zvyk na vyšší mzdu
9.	Neví	Ano, nebyla zvyklá dostávat peníze	X	X	7.000	Ano, nebyla zvyklá na příjem
10.	X	X	X	X	5.000	Ano, manželova mzda

Poznámka: X – daného komunikačního partnera se otázka netýká nebo na ni odpověděl negativně

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 7: trs 2 - Finanční nástroje rodinné politiky II

	RD	Důvod?	Délka RD (roky)	Důvod?	Jiné dávky
1.	matka	Závislost na mzdě partnera	3	Nástup dítěte do MŠ	X
2.	matka	Manželovo zaměstnání	3	Návrat do zaměstnání	MOP
3.	matka	Zastánce, že matka pečuje o děti	2	Návrat do zaměstnání	X

4.	otec	Matčino zaměstnání	3	Příslib zaměstnání	X
5.	matka	Otec studuje	ještě neví	X	X
6.	matka	Zastánce, že matka pečuje o děti	2, 2, 3	Odpočinek	X
7.	matka	Přítelovo zaměstnání	3	Návrat do zaměstnání	X
8.	matka	Manželovo zaměstnání	3	Návrat do zaměstnání	X
9.	matka	Matka byla nezaměstnaná	3	Neví	X
10.	matka	Manželovo zaměstnání	4	Odpočinek	X

Poznámka: X – daného komunikačního partnera se otázka netýká nebo na ni odpověděl negativně

Zdroj: Vlastní výzkum

První část polostrukturovaného rozhovoru jsem věnovala finančním nástrojům rodinné politiky. Tři KP porodné nedostali, protože na něj neměli nárok nebo si mysleli, že na něj nárok nemají. Dva KP uvedli, že porodné dostali, ale částku si již nepamatují. Je to z důvodu, že částka byla zanedbatelná nebo si její výši nepamatují. Částky porodného se pohybovaly od 8.500 do 19.000 Kč, kde nejvyšší částka byla vyplacena za dvojčata. Při dotazu na to, zda přišla KP částka porodného adekvátní, odpověděli tři, že ano. Bylo to z důvodu, že měli své úspory, které doplatily zbytek nákladů, a v jednom případě se jednalo o KP, která byla před porodem nezaměstnaná a nebyla proto zvyklá dostávat finanční prostředky.

Peněžitá pomoc v mateřství přišla adekvátní pouze jedné KP, která ovšem důvod neuvedla. Ostatním dotazovaným přišla tato dávka malá a nedokázala pokrýt veškeré náklady spojené s péčí o dítě. „*Myslím si, že na mateřský dovolený by měli dostávat peníze od státu hlavně ti, co nepracují, protože ti, co pracují, mají našetřeno dost peněz z práce*“ (Komunikační partner č. 1) Rodičovský příspěvek dostávali KP v rozsahu od 3.800 do 7.600 Kč. Čtyři KP odpověděli, že jim tato dávka přišla adekvátní, protože jejich manžel měl dostatečný plat, který náklady pokryl, z toho ve dvou případech

nebyly matky zvyklé dostávat finanční prostředky. V dalších pěti případech nepovažují rodiny tuto pomoc na dostačující. Je to z důvodu vysokých nákladů nebo zvyku na vyšší mzdu ze zaměstnání, na kterou mají přepočítány měsíční náklady. „*Myslím si, že to, kolik se bude maminkám posílat, vymyslel buď někdo, kdo nikdy neměl děti nebo ten, kdo tuhle finanční pomoc nikdy nepotřeboval.*“ (Komunikační partner č. 4)

Na rodičovskou dovolenou nastoupila v devíti případech matka a pouze v jednom případě otec. „*Manžel měl práci, takže jsme ani neuvažovali nad tím, že by snad měl jít na rodičovskou on. Navíc mi to přijde divný, aby byl doma s dítětem chlap, je to hrozně nepřirozený.*“ (Komunikační partner č. 9) V sedmi případech bylo důvodem tohoto rozhodnutí partnerovo zaměstnání, které si hodlal udržet. Dvě rodiny se takto rozhodli z hlediska toho, že jsou zastánci tradičního rozdělení úkoly matky a otce. V jednom případě bylo důvodem dokončení studia otce, který si má ihned po něm najít zaměstnání. Délky rodičovské dovolené byly zastoupeny ve 2, 3 i 4 letech, pouze jedna KP o délce dovolené ještě nepřemýšlela. Hlavním důvodem je návrat do zaměstnání, kvůli kterému se takto rozhodlo pět KP. Jedna KP si vybrala tříletou rodičovskou dovolenou, z důvodu nástupu dítěte do mateřské školy. Dvě KP si vybrali takovou délku dovolené, protože ji berou jako odpočinek od pracovního provozu.

Tabulka č. 8: trs 3 - Nepřímé nástroje rodinné politiky

	Sleva na dani na dítě	Důvod	Sleva na dani na manžela	Důvod
1.	Ne	Nezná slevu	Ne	Nezná slevu
2.	Ano	Úspora	Ne	Nemají nárok
3.	Ano	Úspora	Ne	Nemají nárok
4.	Ano	Úspora	Ano	Úspora
5.	Ne	Student	Ne	Student
6.	Ano	Úspora	Ne	Nemají nárok
7.	Ano	Úspora	Ne	Nemají nárok
8.	Ano	Úspora	Ne	Nemají nárok

9.	Ano	Úspora	Ano	Úspora
10.	Ne	Nežádali	Ne	Nemají nárok

Zdroj: Vlastní výzkum

Druhá část rozhovoru byla zaměřena na využívání slev na dani na dítě. Jedná se o nepřímé nástroje rodinné politiky a úkolem bylo zjistit, jaké slevy rodiny využívají a co si o nich myslí. Slevu na dani na dítě využívá sedm dotazovaných, což je většina a všichni považují slevu na dani za dobrou, protože ušetří peníze, se kterými mohou dále disponovat. Tři rodiny slevu na dani na dítě nevyužívají, z důvodu studia, neznalosti a toho, že o slevu nepožádali. Naopak u slevy na dani převažuje nevyužívání této slevy. Slevu využívají pouze dva KP, kteří považují také slevu za úsporu finančních prostředků. KP č. 1 opět slevu nezná, KP č. 5 slevu nemůže využít z důvodu studia a zbylých šest dotazovaných na slevu nedosáhne, protože nesplňuje všechny podmínky pro její využívání.

Tabulka č. 9: trs 4 - Podpora rodičů na trhu práce

	Zaměstnání před MD	Výhody v zaměstnání v těhotenství	Návrat po RD do stejného zaměstnání	Výhody po RD
1.	ÚP	X	X	X
2.	ano	méně práce	ano	změna pracovní doby
3.	ano	ne	ne	nechtěla
4.	ano	nechtěla	ano	nechtěla
5.	studium	X	X	X
6.	ano	výpomoc	ano	více volného času
7.	ano	ne	ne	změna pracovní doby

8.	ano	ne	ano	ne
9.	ÚP	X	X	nechtěla
10.	ano	méně práce	ano	nechtěla

Poznámka: X – daného komunikačního partnera se otázka netýká nebo na ni odpověděl negativně

Zdroj: Vlastní výzkum

Třetí částí rozhovoru byla podpora rodičů na trhu práce. Je velice důležité, aby zvláště rodiče byli v práci chráněni a měli určité úlevy, které jim pomohou se lépe starat o dítě a věnovat mu dostatek času. Sedm z deseti KP před otěhotněním navštěvovali zaměstnání. Dva KP byli evidováni na Úřadu práce a KP č. 5 je studentka, takže navštěvovala střední školu. Čtyři dotazovaní odpověděli, že při výkonu zaměstnání v těhotenství nečerpali žádné výhody, z toho jeden žádné výhody nevyžadoval. Ve dvou případech bylo rodiči umožněno vykonávat méně práce a jeden rodič dostal práci výpomoc, která mu pomáhala při činnostech, které by byly v těhotenství nebezpečné. Pět KP se vrátilo po rodičovské dovolené zpět do stejného zaměstnání. Dvěma rodičům toto nebylo umožněno. Po návratu do zaměstnání celkem čtyři KP nechtěli čerpat žádných rodičovských výhod. „*Po takových letech člověku práce najednou začne úplně scházet na to, jak ji před tím nenáviděl. Nedokážu si představit být s dětmi doma ještě déle.*“ (Komunikační partner č. 6) Celkem tři KP výhod čerpali a jednalo se dvou případech o změnu pracovní doby, tedy její posunutí nebo zkrácení, a v jednom případě se jednalo o více volného času. „*Tahle práce mne hrozně baví. Jsem vyučená aranžérka, takže je to přesně to, co jsem vždycky chtěla dělat. Za výhodu, co se dcerky týče, je fakt, že máme otevřeno od 8 hodin do 14 hodin, takže jsem doma včas a mám dost času na dítě. Navíc víkendy mám volné, takže můžu být doma. Šéfová mi navíc dovolila, že v době prázdnin, kdy byla škola zavřená, mohla chodit holka se mnou do práce a pomáhala mi se starat o kytičky. To si myslím, že jen tak nějaký zaměstnavatel nedovolí.*“ (Komunikační partner č. 7)

Tabulka č. 10: trs 5 - Služby péče o dítě I

	Navštěvovalo dítě jesle?	Důvod?	Věk nástupu do MŠ	Důvody výběru MŠ
1.	ne	chce být s dítětem	3	vzdálenost
2.	ne	vysoká cena	3	vzdálenost + cena
3.	ne	chce být s dítětem	4	recenze známých
4.	ne	chce být s dítětem	3	vzdálenost
5.	ne	chce být s dítětem	4	vzdálenost
6.	ne	chce být s dítětem	4, 3, 3	vzdálenost
7.	ne	chce být s dítětem	4	vzdálenost
8.	ne	chce být s dítětem	4	vzdálenost + cena
9.	ne	chce být s dítětem	3	babička učí v MŠ
10.	ne	chce být s dítětem	4	recenze známých

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č. 11: trs 6 - Služby péče o dítě II

	Množství MŠ	Důvod výběru ZŠ	Spolupráce se školou
1.	neví	sportovní zaměření	neví
2.	nedostačující	vzdálenost	výchovný poradce
3.	dostačující	vzdálenost	třídní učitel
4.	dostačující	vzdálenost	neví
5.	neví	vzdálenost	výchovný poradce
6.	neví	vzdálenost	výchovný poradce
7.	dostačující	vzdálenost	poradce + psycholog
8.	neví	vzdálenost	neví
9.	neví	vzdálenost	neví
10.	nedostačující	recenze známých	neví

Zdroj: Vlastní výzkum

Ani jedno dítě dotazovaných rodin nenavštěvovalo jesle. Důvodem je fakt, že rodiče chtějí být se svými dětmi doma a v takovémto věku jim přijde absurdní, aby sítě navštěvovalo nějaké zařízení. *„Když jsem mohla být se svým dítětem doma, ta proč bych ho posílala někam do jesliček? Jesličky jsou podle mě pro bohatý maminy, který si potřebují zajít na manikúru a na masáže. Matky na plný úvazek se chtějí starat o děti.“* (Komunikační partner č. 8) *„Moje dítě do jeslí teda určitě nechodilo. Přijde mi to hrozně špatný, dávat takhle malý dětičky do nějakého ústavu.“* (Komunikační partner č. 2) V jednom případě byla důvodem vysoká cena za docházení do jeslí. Co se týče nástupu dítěte do mateřské školy, v rozhovorech zazněly pouze roky 3 a 4. Přesná polovina dětí nastoupila do MŠ ve 3 letech a druhá polovina ve 4 letech. Nástup dítěte do MŠ se odvíjí od délky trvání rodičovské dovolené. Při výběru MŠ byla nejdůležitější prioritou hlavně vzdálenost školského zařízení. Vzdálenost se stala směrodatná pro sedm komunikačních partnerů. Dva KP odpověděli, že pro mě byla důležitým faktorem cena. Ve dvou případech dala rodina na recenze známých a v jednom případě byl směrodatný fakt, že matka KP pracuje jako učitelka v MŠ a dítě tedy navštěvovalo právě tuto školu. Na otázku, zda bylo dostatečné množství MŠ, ze kterých bylo možno vybírat, odpovědělo pět KP, že neví, protože se o jiné MŠ nezajímali. Tři rodiny považují množství MŠ za dostačující a dvěma rodinám toto množství dostačující nepřišlo. Základní školu vybírali dotazovaní v osmi případech z deseti na základě vzdálenosti od jejich bydliště. *„V tomhle městě je takovým nepsaným pravidlem, že děti chodí do té školy, která spadá pod jejich část města. Na tom nezáleží, protože pro děti nechci nijak speciálně zaměřenou školu a myslím si, že číst a psát se naučí v každé. Hlavně aby byla škola blízko.“* (Komunikační partner č. 2) Tento fakt se stal tedy ve většině případů prioritou. Jedna rodina vybírala na základě zaměření základní školy. Chtěli totiž pro své dítě ZŠ se sportovním zaměřením. Jeden KP dal na recenze známých, jejich dítě již ZŠ navštěvuje. Poslední otázka byla směřována na bližší spolupráci se školou. Bylo tím myšleno, na koho se může rodina obrátit při problémech dítěte. Pět rodičů přiznalo, že neví, na koho se může v případě problému obrátit, nebo by se neobrátili a situaci by řešili sami. *„Na bližší spolupráci se školou nebude čas. Hlavně dneska v době emailů*

bych všechno hrozně ráda řešila tímto způsobem“ (Komunikační partner č. 4).
Výchovný poradce byl zmíněn čtyřikrát. Jeden rodič by se v takové chvíli obracel na
třídního učitele a jeden na psychologa.

5 DISKUZE

V bakalářské práci jsem se zabývala rodinnou politikou z pohledu mladých rodin. Výzkumné šetření jsem prováděla na základě rozhovorů s deseti rodinami, které pečují o malé nezaopatřené děti, a zaměřila jsem se na pomoc, kterou v rámci rodinné politiky využívají.

Hlavním cílem práce bylo zjistit, jak mladé rodiny, které pečují o nezaopatřené dítě, hodnotí současnou rodinnou politiku ČR. V rámci rozhovorů jsem se dotazovala na jednotlivé dávky sociální podpory, dovolené, úlevy na daních a instituce, které zajišťují výchovu dětí mimo rodinu, aby bylo cíle dosaženo. Těm, kteří to potřebují, pomáhá stát svými zásahy a úlevami v rámci sociální politiky. Přední český odborník působící v oblasti sociální politiky, práva sociálního zabezpečení a sociální správy pan Igor Tomeš ve své knize píše, že sociální politika směřuje svou pomoc k přesně definovaným jedincům (Tomeš, 2010). S tímto názorem nemohu souhlasit. Dalším cílem bylo zjistit, jaká konkrétní opatření by z pohledu mladých rodin napomohla řešit problémy spojené s péčí o děti. Tento cíl jsem naplnila díky dotazům na názory na jednotlivé body otázek.

Nejprve jsem se dotazovala na finanční podporu rodin, kde výsledky nalezneme v tabulce č. 6. Při dotazování na dávky porodného odpověděli tři KP, že dávky jsou podle nich dostačující, což mne velice překvapilo. Důvodem tohoto názoru byl ale to, že jeden KP měl velké úspory, což mu umožnilo využívat větší sumu peněz a dva KP nebyli zaměstnaní, a proto nebyli zvyklí, dostávat finanční obnos v pravidelném měsíčním intervalu. Je pochopitelné, že každému KP mohl přijít finanční obnos, který od státu dostává, rozdílný a tím se měnila i spokojenost s ním. Navíc každý KP s těmito penězi nakládá jinak a jinak s nimi realizuje péči o vlastní dítě (Tabulka č. 6). Sociolog, pan Ivo Možný, říká, že každý tvor na planetě má svůj vlastní, přesně definovaný způsob péče o potomka. Tento pud jde s každým tvorem od počátku a postupně se vyvíjí podle potřeb a vývojového pokroku (Možný, 2002). Já osobně se s tímto názorem velice ztotožňuji. Je velmi důležité, aby byl každý jedinec chápán jako individuum. Při dotazování na peněžitou pomoc v mateřství už byly ale odpovědi jednoznačnější. Pouze

jeden KP odpověděl, že byl s dávkou spokojen, ovšem důvod neznal. Oproti tomu čtyři KP s dávkou spokojeni nebyli. Důvody jsou obdobné jako u porodného. Jedná se hlavně o zadluženost, vysoké náklady a zvyk na vyšší plat před otěhotněním. U rodičovského příspěvku byly odpovědi obdobné. Čtyři KP odpověděli, že jim přišel příspěvek dostačující. Důvody byly obdobné jako u porodného, s tím rozdílem, že u dvou KP přibyla závislost na manželově mzdě. KP nepřišel příspěvek malý, protože jejich manžel vydělával peníze, ze kterých jednoduše pokryly veškeré náklady s výchovou dítěte spojené. Pět KP odpovědělo, že jim příspěvek přišel nedostatečný. Pokud tedy shrnu odpovědi na otázky, co se sociálních dávek týče, většině KP přijdou nedostatečné (Tabulka č. 6). Rodiny tedy hodnotí finanční podporu jako špatně nastavenou. Změnou, kterou by uvítaly, by bylo určitě navýšení částek u dávek sociální podpory.

Protože je v dnešní době možnost, že na rodičovskou dovolenou může nastoupit jak žena, tak i manžel, směřovala tím to směrem má další otázka, jejíž odpověď nalezneme v tabulce č. 7. Mnoho rodičů by nejspíš s termínem dovolená úplně nesouhlasilo, tento název má ale podle zákona č. 117/1995 Sb. značit absenci zaměstnání v nadcházejícím životě rodiče. Právě proto, že rodič nemůže docházet do zaměstnání, nahrazuje mu mzdu rodičovský příspěvek (Zákon č. 117/1995 Sb.). Ten je ale, jak jsem již zmiňoval výše, velice nedostačující. Devět z deseti KP odpovědělo, že na rodičovskou dovolenou nastoupila matka. Důvody se liší, ale nejčastější odpovědí bylo, že žena odešla na RD, jelikož partner měl dobré zaměstnání, bez které by nemohli živit domácnost. Příklad, že na RD nastoupil muž, byl v případě KP č. 4, kde bylo důvodem, že hlavou domácnosti byla matka, která byla zároveň i živitelkou rodiny a muž byl v té době nezaměstnaný (Tabula č. 7). Podle zákona č. 262/2006 Sb. je možnost si délku dovolené individuálně zvolit, kdy je možnost volby od 2 do 4 let (Zákon č. 262/2006 Sb.). Výběr, který výrazně převyšoval počtem, byly 3 roky RD. Důvod, proč tuhle volbu rodiče uskutečňují, je jednoduchý. Mateřská škola přijímá děti ve třech letech věku, a proto může rodič nastoupit do zaměstnání (Tabulka č. 7). Zdeněk Matejček ve své knize píše, že nejideálnějším věkem dítěte, pro to, aby nastoupilo do nějakého výchovného zařízení, jsou tři roky. S tímto názorem nemohu jinak, než souhlasit. Do tří let je dítě ještě velice malé a mělo by být soustavně a celodenně v péči

rodiče. Já osobně bych takto malé dítě nikdy žádné instituci nesvěřila (Matějček, 2007). Tři roky RD si tedy zvolilo sedm z deseti mých KP. V tomto případě je odpovědí na první výzkumnou otázku nespokojenost mnou dotazovaných KP. Jedná se opět o velmi malé částky pomoci, které nestačí k zaplacení prostředků, které jsou potřebné pro péči. Pozitivně byla hodnocena možnost volby RD, která je ovšem z hlediska času a financí přímo úměrná. Se zvyšujícím se časem RD se snižuje částka finanční podpory. Dle mého názoru je to ale logicky postavený systém, protože kdyby to takto nefungovalo, myslím si, že většina lidí by volila co nejdelší dobu strávenou na RD.

Z pohledu odpočtu na daních byla situace velice kladná. KP vykazovali spokojenost s tímto nástrojem, což potvrzuje i tabulka č. 8. Slevy jde podle zákona č. 235/2004 Sb. využít pouze na základě ročních příjmů, což právě tento zákon stanovuje (Zákon č. 235/2004 Sb.). Nejdůležitější u této pomoci podle Vojtěcha Krebse je, aby i slevy na dani byly neustále upravovány podle aktuální ekonomické situace (Krebs, 2005). Naprosto souhlasím. Není totiž pouze potřeba, aby nějaké slevy poskytovány byly, ale také, aby byly adekvátní k aktuální hodnotě měny a změně inflace. Sedm z deseti KP využívá slevy na dani na dítě, což je drtivá většina mých KP a jako hlavní výhodu těchto odpočtů považují úsporu a tím možnost disponovat s větším finančním obnosem. Rodinám podle mého názoru tyto úspory velice pomáhají a zároveň nemají pocit, že jsou na někom závislí. Oproti tomu slevu na dani na manžela využívají pouze dva z mých KP. Důvodem je fakt, že na tuto slevu nemají nárok. Což je podle mne na jednu stranu dobře, protože rodina má tím pádem více finančních prostředků (Tabulka č. 8). Pokud v tomto případě odpovíme na první výzkumnou otázku, ohlasy na slevy na dani jsou pozitivní. Znamená to tedy, že co se slev na daních týče, rodiny je považují za dobře nastavené. Pouze u slevy na manžela, na kterou většina mých KP nemá nárok, by bylo vhodné změnit nároky pro její získání, což je zároveň i odpověď na druhou výzkumnou otázku.

Další část výzkumného šetření se týkala podpory rodičů na trhu práce. Dle tabulky č. 9 bylo sedm z deseti KP před nástupem na MD zaměstnaných. Dva KP byli v té době evidováni na ÚP a jeden KP je student. Mezi výhody, které KP mohli v těhotenství využívat, byly hlavně méně práce nebo výpomoc při pracovním provozu.

Ostatní KP výhody nechtěli nebo jim nebyli umožněny (Tabulka č. 9). Zákoník práce ovšem v těchto případech stanovuje, že má žena nárok na výhody a musí být dodržovány. Pokud se takto neděje, jedná se o porušení práv a povinností. Zákon také stanovuje, že po návratu z RD, zaměstnavatel musí přijmout ženu zpět do pracovního poměru a to na stejnou pracovní pozici (Zákon č. 262/2006 Sb.). Toto se ovšem stalo pouze u poloviny mých KP, což je velmi smutné zjištění. Paní Eva Fialová ale tvrdí, že se od rodiče očekává, že se RD do zaměstnání vrátí, a to i kdyby do jiného, než ze kterého odešel (Fialová, 2012). K tomuto názoru se přikláním, i když žijeme v době, kdy je možná těžké zaměstnání najít, a to takové, kde by brali ohled na děti. Vše se dá dneska ale řešit flexibilními formami zaměstnání, o kterém píše Olga Bičáková, která se touto tematikou zabývá. Závisí to ovšem na benevolenci zaměstnavatele, ale je to jediný způsob, jak zvládat práci i rodinu (Bičáková, 2006). Je to skvělý způsob, kterým tyto dvě odlišné věci synchronizovat, ale podle mne jde v dnešní době zaměstnavateli hlavně o zisk, než o blaho cizího dítěte. Tyto výhody čerpají pouze tři mí KP, kde ve dvou případech se jedná o změnu pracovní doby a v jednom případě je výhodou více volného času (Tabulka č. 9). Pokud odpovím na první výzkumnou otázku, v tomto případě je systém nastaven velice dobře. Otázkou ale je, zda toto nastavení zaměstnavatel dodržuje. Dodržování zákoníku práce je tedy odpovědí na druhou výzkumnou otázku.

Poslední část rozhovoru se zabývala péčí o dítě z pohledu institucionálního zajištění. Výsledky lze vidět v tabulce č. 10 a č. 11. Podle oznámení paní Heleny Sajdlové již jesle nejsou zdravotnickým zařízením a spadají tedy čistě do soukromého sektoru (Sajdlová, 2013). Tento krok byl podle mého názoru velice neuvážený. Je pravdou, že většina mých respondentů odpověděla, že své dítě by do jeslí nikdy nedali, ale jeden komunikační partner řekl, že nad jeslemi přemýšlel, ale jsou velice nákladné. Z deseti komunikačních partnerů tvoří jeden 10% (Tabulka č. 10). Podle mne je největší chybou to, že obce a kraje nemají povinnost jesle zřizovat, což píše Jiří Tvrz (Tvrz, 2013). Pokud by byla tato instituce pod záštitou obcí a krajů, je tu možnost, že by se z nich stala stejná samozřejmost, jako z mateřských a základních škol. Do mateřské školy začali chodit děti mých respondentů v polovině případech ve 3 a v druhé polovině případů ve 4 letech. Nejčastějším kritériem, díky kterému se rozhodli o výběr dané

školky, byla vzdálenost, což odpovědělo sedm KP. Na druhém místě se umístila cena a recenze známých, jejichž děti již danou MŠ navštěvují. Dva KP uvedli, že MŠ je nedostatek, tři KP odpověděli, že je jich dostatečné množství a ostatní KP nevěděli (Tabulka č. 10). Myslím si, že v každé MŠ by se dnes mělo naučit stejné základy, díky kterým absolvuje nástup na ZŠ a proto je řešení vzdálenosti tím nejrozumnějším řešením. Stejně kritérium, kterým byla vzdálenost, rozhodovalo i při pozdějším výběru ZŠ. Předpis č. 561/2004 stanovuje, že povinná školní docházka musí být zdarma (Předpis č. 561/2004 Sb.). Proto tedy vypadlo kritérium ceny. Rodiče ani tak nezajímá náplň školních předmětů a množství kroužků, jako fakt, že jejich dítě bude vstávat půl hodiny před začátkem školy, po škole bude brzy doma, a kdyby dítě onemocnělo, je blízko a mohou pro něj kdykoliv zajít. Poslední otázka výzkumného šetření se týkala spoluprací se ZŠ. Nejvíce překvapující byl pro mne fakt, že polovina, tedy 5 KP, neví o žádné spolupráci se školou nebo se o ni nikdy nezajímali. 4 KP uvedli výchovného poradce, další psychologa a třídního učitele (Tabulka č. 11). Pokud odpovíme na první výzkumnou otázku, tak instituce, které se zabývají péčí o dítě, jsou pro KP vyhovující, až na jesle. Rodinám přijdou zbytečné a devět KP by bylo radši s takto malým dítětem doma. KP by v tomto případě neudělali žádnou zásadní změnu, což je odpověď na druhou výzkumnou otázku.

Nejdůležitější je v dnešní době, při pořizování rodiny, myslet hlavně na to, aby byl zharmonizován osobní život s pracovním, o čemž mluví paní Matějková a Poloncyová a s čím naprosto souhlasím (Matějková, Poloncyová, 2005). Je to těžké, ale není ne nemožné a je to základ šťastné rodiny

6 ZÁVĚR

V bakalářské práci s názvem Rodinná politika z pohledu mladých rodin jsem se zabývala pohledem rodin, které pečují o nezaopatřené dítě, na současnou rodinnou politiku.

Pro účely této bakalářské práce byl stanoven hlavní cíl a jeden dílčí. Hlavním cílem bylo zjistit jak mladé rodiny, které pečují o nezaopatřené dítě, hodnotí současnou rodinnou politiku ČR. Dílčí cíl měl za úkol zmapovat, jaká konkrétní opatření by z pohledu mladých rodin napomohla řešit problémy spojené s péčí o děti.

K realizaci výzkumného šetření byla zvolena metoda polostrukturovaného dotazování. Výzkum byl realizován s deseti komunikačními partnery, kteří pečují o nezaopatřené dítě a byly vybírání pomocí techniky sněhové koule, kde mne vždy předchozí komunikační partner odkázal na dalšího, který byl buď ve stejné, nebo podobné situaci. Výsledky rozhovorů byly zaznamenávány do záznamového archu a nahrávány na diktafon. K jejich zpracování byla použita technika trsů. Trsy byly zapsány do přehledných tabulek, ze kterých lze vyčíst odpovědi komunikačních partnerů a vyhodnoceny. Na základě analýzy rozhovorů došlo ke zmapování problému.

Pro výzkumné šetření byly stanoveny dvě výzkumné otázky. 1. Považují mladé rodiny současnou rodinnou politiku za dobře nastavenou? Odpověď na tuto otázku byla nalezena díky otázkám na názor komunikačního partnera v každé části dotazování. Závěry ukazují, že rodinná politika je nastavena tak, aby rodiny podporovala, ale z pohledu rodin tato snaha není evidentní. Co se týče finanční podpory rodin, komunikační partneři jsou velmi nespokojení, a to hlavně s výší vyplácených dávek. Dávky jsou podle nich velice malé a nedokáží ani z části pokrýt veškeré náklady spojené s výchovou a péčí o dítě. Dalším problémem je nastavení nároku na dávku. Podmínky, které je potřeba pro nárok splnit, jsou přísné a rodina, která by dávku potřebovala, na ni nedosáhne. Oproti tomu nepřímé nástroje rodinné politiky, mezi které patří sleva na dani na dítě a sleva na dani na manžela, byly hodnoceny pozitivně. Slevu na dani na dítě dosáhla většina mých komunikačních partnerů, a proto ji využívají a hodnotí ji velmi kladně. Sleva na dani totiž znamená značnou úsporu a úplně je

vypuštěn pocit závislosti na státu nebo na třetí osobě. Rodiče je ale také potřeba podporovat na trhu práce, a to jak před porodem potomka, ale i po jeho narození. Z tohoto hlediska bylo nastavení rodinné politiky pomocí zákoníku práce hodnoceno velmi dobře. Je mnoho výhod, které mohou rodiče při zaměstnání využívat. Problémem ovšem je, že téměř polovině mých komunikačních partnerů nebylo v tomto směru vyhověno. Hodnocení je tedy dobré pro nastavení, ale již ne pro realizaci tohoto nástroje. V poslední části komunikační partneři hodnotili nastavení služeb péče o dítě. Tím jsou tedy myšlena předškolní a školní zařízení, která o děti pečují. Naprosto negativně byly hodnoceny jesle, které nevyužívá ani jedna mnou dotazovaná rodina a to z důvodu toho, že jim přijde neetické nechávat malé dítě pod dohledem cizích osob. Jesle se navíc staly v roce 2013 záležitostí soukromníků, což znamená minimální zásahy státu a také téměř žádnou kontrolu. Mateřské školy jsou naopak v dnešní době brány jako samozřejmost. Zajímavé bylo zjištění, že rodiče si záměrně nastavují rodičovskou dovolenou podle toho, kdy dítě nastoupí do mateřské školy, což beru jako pozitivní hodnocení tohoto kroku rodinné politiky. Zda je mateřských škol dostatek, ovšem nebylo z výzkumu možné posoudit. Většina respondentů totiž odpověděla, že neví. Jak u mateřských, tak u základních škol byla hlavní prioritou vzdálenost k bydlišti. Pokud zhodnotím odpovědi komunikačních partnerů, rodinná politika je nastavena vcelku dobře, pokud neberu v potaz sociální dávky. Na tuto otázku se podařila nalézt odpověď.

2. Jaká konkrétní opatření by rodiny na rodinné politice změnil? Změny souvisely vždy s nespokojeností komunikačních partnerů. Co se týče finanční podpory rodin, tak v tomto případě by změnou bylo určitě zvýšení těchto dávek. To byl určitě nejčastější požadavek, co tohoto odvětví týče. Druhou změnou, které by rodiny udělaly, kdyby měly tu moc, by byla změna podmínek pro získání dávky. Nároky, které je potřeba splnit jsou podle komunikačních partnerů nastaveny tak, že na ně nedosáhne každý a proto se dávky nedostanou k těm, kteří by ji potřebovali. Pohled na nepřímou podporu rodin, tedy slevy na daních, nepřinesl žádné převratné změny, které by komunikační partneři do nástroje zavedli. Pouze v případě slevy na dani na manžela by upravili podmínky nároku, aby byla sleva dostupnější. V případě podpory rodičů na trhu práce by největší změnou, kterou by rodiny uvítaly, měla být kontrola dodržování práv a

povinností ze strany zaměstnavatelů. Z výzkumu totiž vyplývá, že rodiče nemají možnost čerpat všech výhod, na které mají v zaměstnání právo. Bylo by tedy potřeba, aby byly zaměstnavatelé více kontrolováni státem a tím by byly rodiny šťastnější. Přece jen se jedná porušení zákona, za což by měl být zaměstnavatel po zásluze potrestán. Největší změnou, kterou by komunikační partneři ve službách péče o dítě uvítali, by měl být přesun jeslí ze soukromého sektoru, zpět do veřejného. V případě totiž, že zůstane v rukách soukromníků, nebude tato instituce využívána. Při dotazování na mateřské a základní školy by komunikační partneři neudělali žádnou změnu.

Toto téma jsem si vybrala proto, že rodina je pro mne velice důležitá a je to stále ve společnosti diskutované téma. I když se rodina hodně mění a vyvíjí, stále je v dnešní společnosti v popředí a je to dobře. I já si totiž plánuji svou rodinu jednou založit a chci vědět, že se mohu v případě potřeby na někoho obrátit. Velmi mne zajímalo, jak dnes žijí rodiny s malými dětmi, s jakými starostmi se musí potýkat a jakým způsobem je řeší. Domnívám se, že na základě získaných informací v průběhu zpracování bakalářské práce byl vytvořen informační materiál, který může sloužit rodinám za účelem obeznámení s možnostmi pomoci a těm, kteří jsou součástí rodinné politiky, jako zpětná vazba na jejich práci.

7 SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

ARNOLDOVÁ, Anna. 2007. *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení 1.díl*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1393-2.

BÁRTLOVÁ, Sylva a Stanislav, MATULAY. 2009. *Sociologie zdraví, nemoci a rodiny* 1. vyd. Osveta, 2009. ISBN 978-80-8063-306-6.

BARTOŠOVÁ, Milada. 1979. *Československá populační politika včera a dnes*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1979.

BIČÁKOVÁ, Olga. 2008. *Jaké jsou flexibilní formy zaměstnání?* [online]. [cit. dne 19. 2. 2015]. 20. 10. 2008. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5793>.

ČÁP, Jan. 1993. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3.

ČESKO. Zákon č. 99/1948 Sb., o národním pojištění ze dne 15. dubna 1948. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1948.

ČESKO. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře ze dne 26. května 1995. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995.

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ze dne 9. prosince 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999.

ČESKO. Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty ze dne 1. dubna 2004. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004.

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ze dne 14. března 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006.

ČESKO. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi ze dne 14. března 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006.

ČESKO. Předpis č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění ze dne 14. března 2006. In: *Sbírka zákonů*. 2006.

ČESKO. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce ze dne 21. dubna 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006.

ČESKO. Zákon č. 329/2001 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením ze dne 13. října 2001. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2001.

ČESKO. Předpis č. 561/2004 Sb., školský zákon ze dne 10. listopadu 2004. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004.

ČSSZ. *Peněžitá pomoc v mateřství*. [online]. [cit. dne 16. 2. 2015]. 2015. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/penezita-pomoc-v-materstvi.htm>.

DUKOVÁ, Ivana a kol. 2013. *Sociální politika. Učebnice pro obor sociální činnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2.

FIALOVÁ, Eva. *Návrat do zaměstnání*. [online]. [cit. dne 15. 3. 2015]. 2012. Dostupné z: <http://materskarodicoska.cz/cz/navrat-do-zamestnani-zamestnani>.

FRANCOVÁ, Hana a Aleš, NOVOTNÝ. 2008. *Sociální politika v základech*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-125-3.

GOLA, P. *Mateřská dovolená 2015: vše, co potřebujete vědět*. [online]. 16. 10. 2014. [cit. dne 19. 4. 2015]. Dostupné na: <http://www.maminka.cz/clanek/materska-dovolena-2015--vse-co-potrebuje-vedet>.

GOLA, P. *Rodičovská dovolená 2015: vše, co potřebujete vědět*. [online]. 23. 10. 2014. [cit. dne 19. 4. 2015]. Dostupné na: <http://www.maminka.cz/clanek/rodicoska-dovolena-2015--vse-co-potrebuje-vedet>.

HÖHNE, Sylva. 2008. *Podpora rodin s dětmi a vliv peněžních transferů na formu rodinného soužití*. 1.vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008. ISBN 978-80-87007-93-8.

JANDOUREK, Jan. 2001. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 978-80-7367-269-0.

KOCOURKOVÁ, Jiřina. 2006. *Od politiky populační k politice rodinné: vývoj v ČR od počátku 90. let*. In: KOCOURKOVÁ, J. a L. RABUŠIC (eds.). *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?* Praha: PřF UK, 2006, s. 107–127.

KRAUS, Bohuslav. 2008. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 807-36-7383-3.

KREBS, Vojtěch a kol. 2005. *Sociální politika*. 3. vyd. Praha: Aspi, 2005. ISBN 80-7357-050-5.

KUČERA, Milan. 1968. *Populační politika Československa*. Demografie, 1968.

KUČERA, Milan. 1994. *Populace České republiky 1918–1991*. Praha: Česká demografická společnost ve spolupráci se Sociologickým ústavem AV ČR, 1994.

KUČERA, Milan. 2001. *Rodinná politika a její demografické důsledky v socialistickém Československu*. Praha: CEFRES, 2001.

KUCHAŘOVÁ, Věra a kol. 2009. *Péče o děti předškolního a raného školního věku*. Praha: VÚPSV, 2009. ISBN 978-80-7416-041-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. 2007. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 4. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-325-3.

MATĚJKOVÁ, Barbora a Jana PALONCYOVÁ. 2005. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích*. 1.vyd. MU Brno: VÚPSV Praha, 2005. ISBN 80-210-3630-3.

MATOUŠEK, Oldřich. 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-19-9.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2008. *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí: Metodické doporučení*. Praha, 2008. ISBN 978-80-86878-82-9.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příspěvek na péči*. [online]. [cit. dne 15. 1. 2015]. 2. 1. 2015. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/ssl/prispevek>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příspěvek na bydlení*. [online]. [cit. dne 15. 1. 2015]. 6. 1. 2015. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příspěvek na živobytí*. [online]. [cit. dne 15. 1. 2015]. 8. 1. 2015. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Státní sociální podpora*. [online]. [cit. dne 14. 1. 2015]. 8. 1. 2015. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2#dsp>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příspěvek na péči*. [online]. [cit. dne 22. 1. 2015]. 2. 1. 2015. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/ssl/prispevek>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Příspěvek na živobytí*. [online]. [cit. dne 22. 1. 2015]. 2. 1. 2015. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/zivobyti>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Životní a existenční minimum*. [online]. [cit. dne 12. 1. 2015]. 4. 1. 2013. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11852>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní zpráva o rodině*. [online]. [cit. dne 11. 1. 2015]. 30. 1. 2013. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/898>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní koncepce rodinné politiky*. [online]. [cit. dne 11. 1. 2015]. 20. 6. 2006. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf.

Ministerstva práce a sociálních věcí. *Tisková zpráva: V Praze proběhne mezinárodní konference o rodině*. [online]. [cit. dne 12. 1. 2015]. 4. 11. 2005. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2111/041105.pdf>.

MIOVSKÝ, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

MOŽNÝ, Ivo. 2002. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.

NEŠPOROVÁ, Olga. 2006. *Rodinná politika*. In: NEŠPOR, R – Večerník, J. (eds.). *Socioekonomické hodnoty, politiky a instituce v období vstupu České republiky do Evropské unie*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006.

POLÁKOVÁ, Olga a Ladislav, PRŮŠA. 1993. *Vybrané otázky z rodinné a bytové politiky*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1993. ISBN 80-7079-963-3.

SAJDLOVÁ, Helena. *Prohlášení ministerstva zdravotnictví o provozování jeslí jako zdravotnických zařízení*. [online]. [cit. dne 25. 3. 2015]. 30. 7. 2013. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/dokumenty/prohlaseni-ministerstva-zdravotnictvi-provozovani-jesli-jako-zdravotnickych-zari_7612_3.html.

SEEMANOVÁ, Jana. *Pravidla pro přijímání dětí do mateřských škol*. [online]. [cit. dne 26. 3. 2015]. 23. 4. 2011. Dostupné z: <http://www.aperio.cz/292/pravidla-prijimani-deti-do-materskych-skol>.

SIROVÁTKA, Tomáš a kol. *Česká rodina a sociální dávky*. In: SIROVÁTKA, T. (ed.). *Česká sociální politika na prahu 21. století: Efektivnost, selhávání, legitimita*. Brno: Masarykova univerzita, 2000.

SOBOTKOVÁ, Irena. 2007. *Psychologie rodiny*. 2.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-250-8.

ŠOLCOVÁ, Miroslava. 1981. *Sociální politika socialistické společnosti*. Praha: Svoboda, 1981.

ŠORFOVÁ, Jitka. *Naši nejdražší. Mateřská školka. První investice do vzdělání*. [online]. [cit. dne 14. 3. 2015]. 20. 02. 2013. Dostupné z: <http://www.penize.cz/spotrebitel/250200-nasi-nejdrazsi-materska-skolka-prvni-investice-do-vzdelani>.

TOMEŠ, Igor. 2001. *Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost*. Praha: Socioklub, 2001. ISBN 80-86484-00-9.

TOMEŠ, Igor. 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.

TVRZ, Jiří. *Vymezení jeslí*. [online]. [cit. dne 24. 3. 2015]. 2013. Dostupné z: <http://www.jakdoskolky.cz/vymezeni-jesli/>.

VÝROST, Jozef a Ivan, SLAMĚNÍK. 1998. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998. ISBN 8071782696.

VYBÍRALOVÁ, Alžběta. *Přehled sociálních dávek 2014*. [online] 2014. [cit. dne 20. 1. 2015]. Dostupné na: <http://flek.cz/clanky/zakonik-prace/socialni-davky-2013>.

8 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Otázky polostrukturovaného rozhovoru

1) Finanční nástroje rodinné politiky

a) Dostala jste od státu porodné?

Pokud ano, jakou částku jste dostala? Myslíte si, že byla tato částka dostačující a proč?

Pokud ne, proč?

b) Dostávala jste v rámci mateřské dovolené peněžitou pomoc v mateřství?

Pokud ano, o jakou částku se jednalo? Přišla Vám adekvátní a proč?

c) Byla jste na rodičovské dovolené Vy nebo otec dítěte? Proč jste se takhle rozhodli?

d) Pro jakou délku rodičovské dovolené jste se rozhodla a proč? (2, 3 nebo 4 roky)

e) Byl Vám po tuto dobu vyplácen rodičovský příspěvek?

Pokud ano, v jaké výši a přišel Vám dostačující a proč?

Pokud ne, bylo to z důvodu, že jste o něj nežádali nebo jste na něj neměli nárok?

Pokud ano, přišly Vám tyto dávky dostačující a proč?

f) Využíváte nebo jste využívali i jiné sociální dávky? (příspěvek na dítě, příspěvek na bydlení,...)

Pokud ano, přišly Vám tyto dávky dostačující a proč?

2) Nepřímé nástroje rodinné politiky

a) Využíváte možnost slevy na dani na dítě?

Pokud ano, co si o ní myslíte?

Pokud ne, proč?

b) Využíváte slevu na dani na manžela/manželku?

Pokud ano, jaký na ni máte názor?

Pokud ne, proč?

3) Podpora rodičů na trhu práce

a) Když jste otěhotněla, měla jste zaměstnání?

Pokud ano, byly Vám poskytnuty nějaké úlevy nebo výhody? (změna pracovního místa, zkrácení pracovního poměru, ulehčení vykonávané práce,...)

Pokud ne, hledala jste aktivně zaměstnání nebo jste byla evidována na ÚP?

b) Navrátila jste po rodičovské dovolené do zaměstnání?

Pokud ne, proč?

Pokud ano, a před otěhotněním jste pracovala, bylo Vám umožněno se navrátit do stejného zaměstnání?

c) Pokud jste po rodičovské dovolené byla/jste zaměstnána, umožnil Vám zaměstnavatel čerpání nějakých rodičovských výhod?

Pokud ano, jaké to byly? (přestávky ke kojení, dovolená při péči o nemocné dítě, zkrácený pracovní úvazek, projednání s odborovou organizací o podmínkách pro rodiče,...)

4) Služby péče o dítě

a) Využili jste pro Vaše dítě možnost docházení do jeslí?

Pokud ano, v jakém věku dítěte a proč?

Pokud ne, proč?

b) Mateřskou školu navštěvují děti od 3 do 6 let, v kolika letech začalo do Mateřské školy chodit Vaše dítě?

c) Podle čeho jste vybírali Mateřskou školu? Co bylo kritérium? (vzdálenost, kvalita, cena, doporučení, recenze,...)

d) Bylo podle Vás dostatečné množství Mateřských škol, ze kterých jste vybírali?

e) Podle čeho budete vybírat/jste vybírali Základní školu? (vzdálenost, kvalita, doporučení, recenze, zaměření, mimoškolní aktivity, strava,...)

f) Víte o možnosti nějaké bližší spolupráce se školou? (výchovný poradce, psycholog,...)

Využili byste tuto možnost a proč?